mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1974 METAI

RUGPIŪČIO 17 D. / AUGUST 17, 1974

PART TWO — Nr. 192 (33)

Šiame numery

Egzilinis lietuvių literatūros kelias.
Aloyzo Barono linksmi eilėraščiai.
Pašiurpęs Liudo Dovydėno velnias.
Padavimų katalogas ir E. Volterio bibliografija.
Lietuvos okupacinės priespaudos dokumentacija.
Klounai ir muzika Muencheno mėnesienoje.

Kertinė paraštė

BRANGIAUSIA DOVANA JUMS

Kun. Leonardo Andriekaus, LRD pirmininko, įžanginis žodis, įteikiant Lietuvių rašytojų draugijos 1973 m. premiją Juozui Kralikauskui Kennebunkporte liepos 28 d.

Šį vakarą mes esame labai žymaus kultūrinio įvykio liudininkai. Mes liudijame čia Lietuvių rašytojų draugijos 1000 dol. premijos įteikimą Juozui Kralikauskui už jo romaną "Tautvila". Premijos mecenatas yra Lietuvių fondas. Nuoširdžiausi sveikinimai nuo mūsų visų laureatui ir giliausia padėka premijos mecenatui — Lietuvių fondui.

Gauti Lietuvių rašytojų draugijos premiją reiškia aukščiausią literatūrinį pagerbimą. Ši premija yra tarp visų kitų premijų skaisčiausia žvaigždė. Tai laisvosios Lietuvos laikų valstybinės premijos tąsa. Ji būdavo įteikiama Vasario 16-tos išvakarėse teatro rūmuose, dalyvaujant ministeriams, švietimo departamentų direktoriams ir rinktinei šviesuomenei.

Šį vakarą toji iškilni literatūrinė premija įteikiama toli nuo Lietuvos, Atlanto pakrašty, pranciškonų vasarvietėje. Kai kas gali klausti, kodėl tokia garbė šiai vietai? Dalinai todėl, kad ši nuošali, didžio grožio vieta yra lietuvių pranciškonų centras, iš kurios kultūrinės bangos sklinda po visą tremtį. Čia atgimė kultūros žurnalas "Aidai", įžengęs jau į 25-sius metus Amerikoje; čia yra įtakingojo savaitraščio "Darbininko" atrama; čia 14 metų veikė lietuvių berniukų gimnazija; čia gyvena Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas; čia pagaliau Jūs iš visų Amerikos bei Kanados vietovių suvažiuojate vasarom pasisemti fizinės ir dvasinės atgaivos.

Ši kultūrinė iškilmė yra mūsų brangiausia dovana Jums, kurie mylite Lietuvą, jos raštą, dainą ir šį Atlanto krantą. Neabejoju, jog po daugelio metų maloniai prisiminsite, kad Kennebunkporte dalyvavote tremties žymiausioje kultūrinėje iškilmėje, ir tasai prisiminimas skatins Jus nepavargti kovoje už savo tautos kultūrą. Tiesa, šioje salėje nėra ministerių, departamentų direktorių, didžiųjų nepriklausomybės veteranų... Bet esate Jūs, plataus Amerikos kontinento pakeleiviai, kuriems šį vakarą byloja motina Lietuva: "Mano vaikeliai, keliaudami po svetimas žemes, nepailskite ir neužgesinkite širdyse meilės grožiniam raštui! Mylėkite savo rašytojų knygą, kaip savo pačių sielą, nes joje amžiais plazdės mano ir Jūsų gyvybės pulsas."

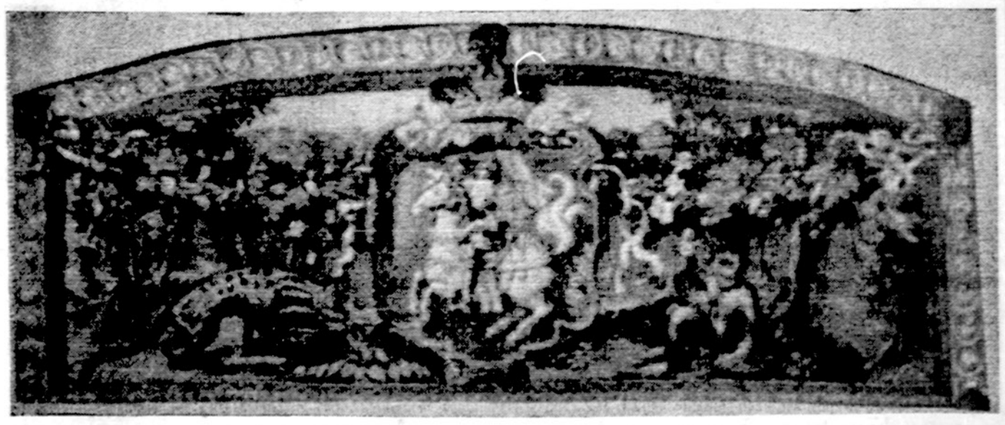

Heraldinis gobelenas su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos herbu — Vytimi, išaustas apie 1553 metus Jan van Tiegen dirbtuvėje, Briusely, Belgijoje, užsakytas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto Vavelio piliai, padarytas iš vilnų, šilko ir sidabro siūlų. Dabar gobelenas priklauso Valstybinei meno kolekcionavimo įstaigai, esančiai Vavelio pily, Krokuvoj, Lenkijoj. (Iš Br. Kviklio archyvo)

MIRUSIŲJŲ ŽODŽIAI IŠNEŠĖ IR APGYNĖ TAUTĄ

Jau knyga – lietuvio žirgas ir kalavijas

JUOZAS KRALIKAUSKAS

1973 metų Lietuvių rašytojų draugijos premijos laureato Juozo Kralikausko žodis, tartas š. m. liepos 28 d. Kennebunkporte, Maine, mecenato Lietuvių fondo tūkstantinės įteikimo iškilmėje.

Jaugi pusė tūkstančio metų, kai lietuviškas žodis savotiškam egzily pačioj Lietuvoj. Jo nėra Lietuvos Metrikoj, Lietuvos Statutuose ir Lietuvos metraščiuose. Lietuvių kalba buvo ištremta iš teismų ir seimų, iš dvarų ir net bažnyčių. Ji paniekinamai ir smerkiamai pravardžiuota — "poganska mowa". *Buvo gi laikmetis, kada spausdintas lietuvio žodis laikyta Lietuvoje didžiu nusikaltimu.* Už jį lietuviai buvo žiauriai kankinami, pūdomi kalėjimuose arba numarinami Sibire. Pačiame Vilniuje persekiotas ir ujamas dargi net 20 amžiuje. *Mums niekados nevalia užmiršti, kaip brangiai sumokėjo protėviai už lietuvišką žodį.*

Nuo pat pirmykščių laikų karta perdavė kartai žodžius. Generacija po generacijos paliko tiktai žodžius. Tai maldų, giesmių, vestuvių, darbo kasdieniniai žodžiai, o šventi, kaip ugnis ir duona. Be jų nebūtų gyvenimo. Dainos, patarlės, priežodžiai, tikėjimai, papročiai, padavimai, sakmės, mirusiųjų minėjimai, užkalbėjimai, pasakos... Tai tautosakos bei mitologijos lobynas. Tiktai žodžius paliko netgi religijų kūrėjai ir pranašai, net patys didieji pasaulio išminčiai ir poetai. *Mirusieji palieka tiktai žodžius: nieko ilgiau išliekamo — tik savo žodžius.*

Betgi *Mirusiųjų žodžiai, arba Mirusiųjų knyga*, buvo pagrindas Egipto kultūros. Mozės penkios knygos apgynė žydų tautą ilgiau negu per tris tūkstančius metų. Ilijada ir Odisėja iškėlė graikus žmonijos istorijon, galybėn ir šlovėn. Kinijos senosios kultūros pagrindas — Konfucijaus žodžiai, jo mokinių surinkti į Analektos (arba Pasikalbėjimai). Indijos kultūros pagrindas — Vedos bei Manu teisiniai nuostatai. Islamo ("Pasidavimo Dievo valiai") galybė — iš Mahometo žodžių, kuriuos jo mokiniai surašė knygon, vardu Koranas.

Mirusiųjų žodžiai šviesina ir sąmonina, ugdo tautos dinamiką, žadina ryžtą. Rodo ne tik pavojų, bet ir išsigelbėjimo būdą bei priemones. Įtempia, ruošia gynimuisi. Tokie ir vyskupo Motiejaus Valančiaus žodžiai: lietuviai, neskaitykite graždankos, skaitykite Prūsuose leidžiamus raštus. O kunigams: " ... pakeliu balsą į jus, kunigai, mano draugai, kovotojai... Tenenugąsdina jūsų jokie grasinimai, kankinimai, ištrėmimas, pagaliau net ir pati mirtis". Šis didysis žemaitis, *genialusis Motiejus Valančius nurodė Prūsus (egzilį), kaip atramą epochinei žodžio kovai.* Ten jis ir savo raštus išspausdino. Taigi vėl Prūsuose, kaip prieš tris šimtus metų Martynas Mažvydas, irgi didis žemaitis. O tai kas gi buvo knygnešiai, kaimo daraktoriai ir mokykla prie ratelio (arba vargo mokykla), jeigu ne egzilai pačioje tėvynėje? *Lietuviškas žodis simbolizuoja lietuvio kovą už gyvybę ir laisvę, už tiesą ir teisę būti žmogumi.* Jis vienija lietuvius tauton. Jis jungia grandinėn mūsų istorijos šimtmečius.

Labai mįslinga ir simboliška: *lietuvių pats pirmasis spausdintas žodis — egzilinis. Pirmoji lietuviška knyga 1547 metais atspausta ne Lietuvoje.* Jau pati mūsų raštijos pradžia — svetur. Ši pirmosios knygos dalia per keturis šimtmečius pasitiko daugelį lietuviškų knygų bei spaudinių. "Aušra", "Varpas", Vinco Kudirkos raštai, Maironio "Pavasario balsai" ir "Tarp skausmų į garbę" — egziliniai. Mūsų tautos himnas atspaustas irgi svetur (Tautiška giesmė Varpo Nr. 6). "Algimantą" — pirmąjį lietuvių istorinį romaną — Vincas Pietaris parašė, gyvendamas toli nuo gimtosios šalies. Svetur ir Andrius Vištelis sukūrė "Regėjimą": "Op! op! Kas ten? Nemunėli! Ar tu mane šauki?" Svetur sukurtos Prano Vaičaičio elegijos, ir gražusis eilėraštis "Yra šalis..." Jonas Biliūnas rašė ir numirė svetimoj šaly. Julius Janonis irgi. Vaižgantas "Pragiedrulių" pirmąją knygą (Gondingos kraštą) irgi svetimoj. Eilę metų svetur ir Simanas Daukantas, Jonas Basanavičius, Adomas Jakštas, Ksaveras Vanagėlis, Jonas Mačys-Kėkštas, Petras Arminas-Trupinėlis, Antanas Vienuolis, Jonas Maironis-Mačiulis, Balys Sruoga, Jurgis Baltrušaitis, Kazys Boruta, Seirijų Juozas... *Lietuvių literatūros didelė dalis yra egzilinė. Jos pats branduolys egzilinis.*

Daugelio lietuvių rašytojų likimas — Martyno Mažvydo egzilinis. Vincas Krėvė — visų didžiausias lietuvių rašytojas — daugel metų pragyveno svetur. Didysis klasikas ir numirė toli nuo Lietuvos. O taigi ir Jonas Aistis, Pulgis Andriušis, Juze Augustaitytė-Vaičiūnienė, Benys Babrauskas, Stasius Būdavas, Jeronimas Ignatonis, Kleopas Jurgelionis, Julius Kaupas, Faustas Kirša, Juozas Kruminas, Stasys Laucius Pranas Lembertas, Stasys Leskaitis, Algimantas Mackus, Henrikas Radauskas, Antanas Rūkas, Jurgis Savickis, Ignas Šeinius, Antanas Škėma, Juozas Tininis, Juozas Tysliava, Simas Urbonas, Mykolas Vaitkus, Albinas Valentinas, Vilius Vydūnas...

Jaugi pirmoji knyga — svetur išleistoji — buvo skirta Lietuvai. Tai liudija mūsų raštijos pradininko dedikacija: DIDŽIAJAI LIETUVOS KUNIGAIKŠTYSTEI, TĖVYNEI DIDŽIŲ VALDOVŲ, GARSINGAJAI LIETUVAI. Tokia tat gili Martyno Mažvydo meilė ir ištikimybė šaliai, kurioje jis gimė. *Po keturių šimtų metų čionykščiame egzilyje kiekviena knyga rašoma irgi su ta istorine dedikacija.* Visi čia mirusieji mūsų rašytojai paliko šią dedikaciją ant savo knygų ir vienintelio gyvenimo. Ta pati dedikacija ir arti šimto gyvųjų rašytojų: *kiekvienos knygos ir vienintelio trumpo gyvenimo.*

Taigi permanykim: kaip buvo ilgoj praeity, taip bus ir ateity. *Lietuvį išgelbėti ir apginti galės tik lietuviškas žodis.* Ne Vakarai ir ne Rytai, ne "broliškos" tautos — tik lietuvių kalba. Ji svarbesnė ir už žemę: lietuvis dar gali būti lietuviu ir be savo žemės, bet *jis nebegali išlikti lietuviu be savo kalbos.* Dėl to gi Vaižgantas mišrias jungtuves (bei šeimas) pavadino lietuvių tautos vėžiu. *Lietuvių tautos ilgaamžiškumas lygus kalbos ilgaamžiškumui.* Jaugi antras žiaurus šimtmetis, kai knyga yra lietuvio žirgas ir kalavijas.

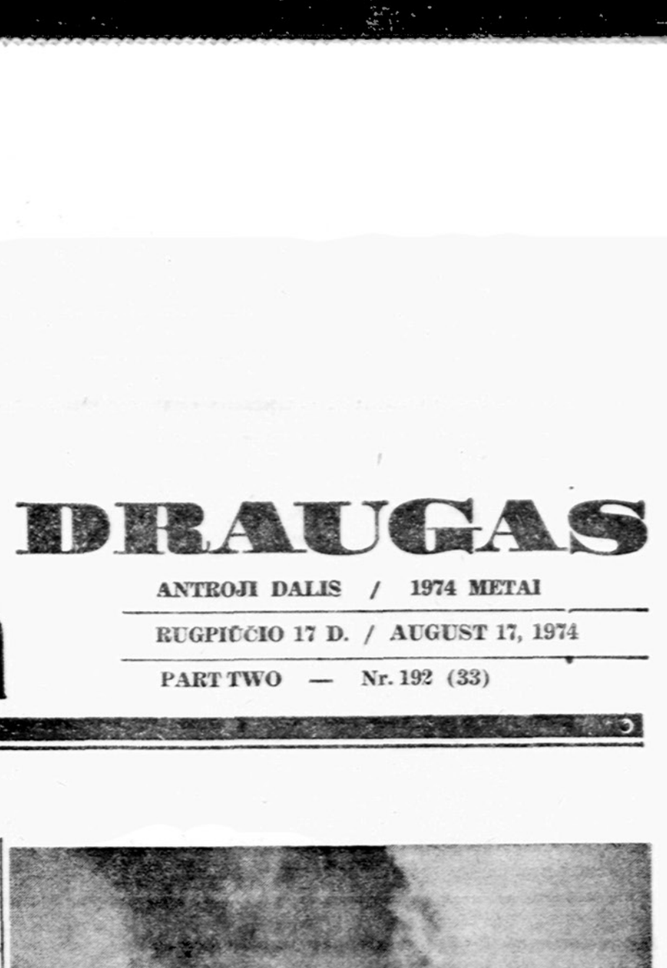

Lietuviškas kryžius Kennebunkporte, Maine. Nuotr. V. Maželio

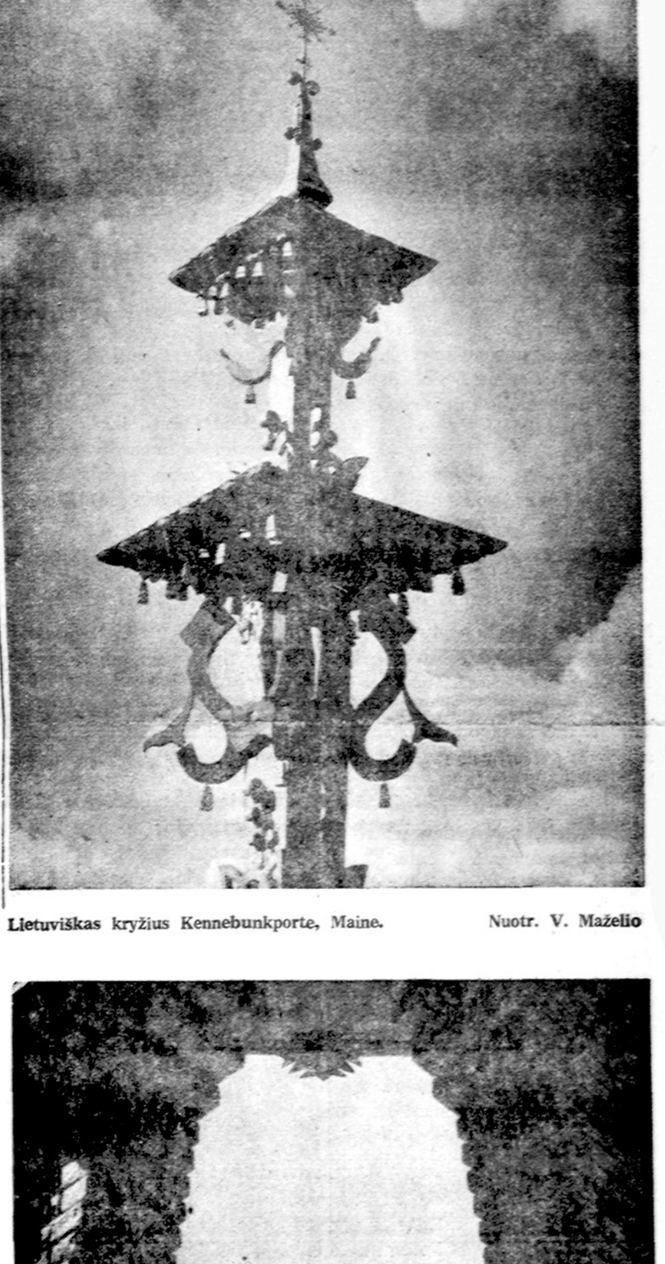

Detalė iš Kryžiaus kelių Kennebunkporte, Maine. Architektas J. Mulokas, skulptorius V. Kašuba. Nuotr. V. Maželio

Septyni šimtmečiai Tomui ir tomizmui (5)

Dar apie universitetus viduramžiuos

DR. GR. VALANČIUS

Kuris yra seniausias pasauly universitetas? Prieš dvylika metų, bastydamasis šiaurinėje Italijoje, užsukau į Paduvą ir nužygiavau tiesiai į universitetą. Įsibroves vidurin didelio studentų būrio, prašiau jų parodyti man seniausią pasaulio un-tą, senąją Galilėjaus katedrą ir čia studijavusių Lietuvos didikų vitražus un-to koplyčios languose. Nusivyliau, nes nė vieno iš mano trijų norų jie nepatenkino. Girdi, važiuok į Boloniją, jei nori matyti seniausią un-tą, Galilėjaus katedra ieškotina muziejuose, o apie lietuviškus vitražus jie išvis nieko negirdėję. Atseit, 1222 metais Paduvoje įsteigtoji studium generale nėra seniausia, o tik viena iš seniausių, į kurių sąrašą įeina Bolonija, Paryžius, Salerno, Oxfordas, Neapolis, Salamanka, Tulūza. Pastaroji gali didžiuotis, jog pirmoji (1233) yra gavusi formalią popiežiaus bulę, nors ji ir yra jauniausia iš šių visų. Jei ne normanų invazija, Anglijon 11-jo šimtmečio antroje pusėje, kuri ilgam laikui sumaišė, sukratė visus dalykus, ji su savo garsiais teologijos mokslo centrais (oYrk, Canterbury, Oxford, Cambridge) tikriausiai būtų iškilusi anksčiau už Boloniją ir Paryžių. Po invazijos York ir Canterbury garsas visai krito, kai kitos dvi jau 12-me amžiuje pasidarė plačiai žinomos. Metraščiai iš 1110 metų Oxforde jau randa 60-100 studentų-klierikų. Netrukus jų skaičius išaugo net iki 3000, karaliui Henrikui II-jam uždraudus klierikam vykti teologijos studijoms į Paryžių ir paliepus mokytis namie. Nors Oxfordas formalų universiteto statutą tejsigijo 1253 metais, taigi vėliau už visus minėtus kontinento "senius", tačiau tradiciniai buvo tiek pat senas ir garsus, brovęsis net į antrą vietą po Paryžiaus, išdidžiai vadindamasis Schola Secunda Ecclesiae. Netrukus dėl visokių priežasčių bei kivirčų Oxford turėjo pasidalinti ir garbe ir studentais su kaimyniniu Cambridge, greit tiek pat pagarsėjusiu. Didelių Cambridge rėmėjų-protektorium buvo Richard II, o gausių donatorių įsteigtos kolegijos-bendrabučiai (Corpus Christi, King's Queen's Trinity Colleges) sudarė jam stiprią bazę, kaip ir kitiems ano meto un-tams.

Apskritai, anuomet karaliai tempėsi, nenorėdami šiuo atžvilgiu atsilikti nuo paties popiežiaus ar imperatoriaus. Taip buvo ne tik Anglijoj, bet ir Ispanijoj, vėliau taipgi Čekijoj, Lenkijoj ir Vokietijoj. Pastarųjų kraštų universitetai užuot betgi vadinęsi studium generale apskritai, buvo tituluojami studia generalia respectu regni, atseit, bendri studijų centrai iš karaliaus malonės. Karaliai skirdavo ir pačius un-to kanclerius, vėliau mokėjo profesoriam algas, tvirtino statutus, nors daugelis tų un-tų ir išriedėjo iš katedrinių mokyklų, dažnai ir liko su jom glaudžiai susijusios vėliau.

Nors pirmuoju Ispanijos universitetu tenka laikyti Alfonso VIII-jo Kastiliečio įsteigtąjį Palencijoje 1208 metais, tačiau labai greitai ji, galima sakyti "prarijo", Salamanka, kurioje 1220 metais įsteigtoji studium generale 1243 metais gavo pilną un-to rango pripažinimą. Beje, Palencijoje apie 1184 metus laisvuosius menus ir teologiją studijavo ir šv. Dominikas, viena iš šviesiausių 13-jo amžiaus Bažnyčios žvaigždžių. Profesoriais, fakultetų (kanonų ir civilinės teisės, medicinos, laisvųjų menų, vėliau ir garsiu tomistinės teologijos fakultetu) ir studentų skaičiais Salamanka, galima sakyti, nunešė visus anuometinius Europos universitetus. Be jos, 5000 studentų skaičių 16-17 amžiuje, tepasiekė tik Prahos ir Leipcigo un-tai. Antrasis teisingiau trečiasis, Ispanijoj universiteto rangą 1346 metais gavo miesto magistrato gerokai anksčiau Valladolide įsteigtasis, kuriam popiežius Martynas V. Konstancos susirinkime (1414-1418), gerai lietuviams žinomame, suteikė universitas theologiae titulą. Netrukus atsirado ir trejetas kitų žymių Ispanijos universitetų-senjorų: 1254 metais Sevilijoje, 1300 m. Leridoje, 1354 m. Huescoje. Salamankos un-tas yra pats pirmasis Europoje ir pasaulyje, kuris jau viduramžiuos turėjo vienuolių pranciškonių vedamą specialią kolegiją moterims. Anuomet tai buvo labai neįprasta retenybė. Portugalija taipgi neatsiliko, ir jos pirmasis karališkasis Lisabonos un-tas įsteigtas dar 1290 metais, kuris tačiau netrukus buvo perkeltas į Coimbrą, o sostinė turėjo labai ilgai laukti kito, naujo, savo universiteto, kuris tik 1911 metais tebuvo vėl įsteigtas.

Centrinė Europa iki 14-jo šimtmečio vidurio neturėjo nė vieno un-to. Feodališkai susiskaldžiusi ir pakrikusi Vokietija kultūriškai tebebuvo dar atsilikusi, taipgi į Rytus nuo jos gyvenantieji vengrai, čekai, lenkai ir lietuviai, o ką jau bekalbėti apie rusus, kurie vos tik 1755 metais teįsteigė Maskvoje savo pirmąjį un-tą, atseit, net visus 176 metus vėliau už mus. Tų kraštų didikų ir turtingųjų sūnūs buvo siunčiami studijuoti į Paryžiaus arba Italijos, ypač Paduvos ir Bolonijos un-tus. Turėti savą un-tą buvo svarbiausia tik prestižo reikalas, nesgi viduramžinė Europos kultūra buvo kosmopolitinė, visų un-tų dėstomoji kalba buvo bendra — lotyniškoji. Taigi, nebuvo per didelio skirtumo kur studijuoji, garsiame Oxforde, Salamankoje ar Vilniaus jėzuitų akademijoje (įst. 1579 m.).

Čekijos karalius Karolis IV, pasidaręs Šv. Romos imperatorium ir susitaręs su pop. Klemensu VI 1348 metais, bazuodamasis sena katedros m-la, įsteigė Prahos un-tą, su visais 4-riais fakultetais, Paryžiaus pavyzdžiu, kuriame jis pats studijavo. Karalienė Jadvyga Jogailienė tame un-te buvo įsteigusi ir specialią kolegiją lietuviams, kuria jie tačiau vargu ar pasinaudojo. Tačiau svarbiausia ir pagrindine, paties Karoliaus IV-jo privilegijom ir lėšom gausiai apdovanotoji "Collegium Carolinum" pasidarė Prahos un-to širdimi, davusi ir pačiam universitetui savo vardą, kaip savo laiku pono Sorbonne'o įsteigtoji kolegija davė vardą pačiam Paryžiaus un-tui. Praha anuomet rytinei Europai buvo artimiausia, dėl to į jos un-tą priplūdo tūkstančiai (jau 14-jo amžiaus pabaigoje iki 4000) studentų iš Vokietijos, Vengrijos ir slaviškųjų kraštų. Jų tarpe ir šimtinė, mažiau ar daugiau, studentų iš Lietuvos. Didelė studentų gausa ir įvairių tautybių mišinys savo ruožtu padidino ir vidaus įtampą. Ypač nesutarė ir vieni į kitus šnairavo čekai ir vokiečiai, o netrukus santykiai tarp jų visai suiro. Kai 1409 metais karalius Venceslaus čekų nacijai nustatė trijų, o vokiečiams tik vieno balso svorį, un-te, vokiečiai studentai ir profesoriai protestuodami visai apleido Prahą ir įkūrė savą Leipcigo un-tą. Kiti sugužėjo į naujai įsteigtus vokiškus (nors dar ilgai ir juose dėstyta lotyniškai) untus Heidelberge, Koelne, Erfurte, vėliau Wuerzburge bei Rostocke. Bet prieš apleisdami čekų karalių globojamąjį ir Prahos arkivyskupo vadovaujamą - prižiūrimą un-tą ir vykdami į naujus vokiškuosius, vėliau pagarsėjusius ir taipgi lietuvių gausiai lankomus un-tus, sustokime pirma Krokuvoje ir Vienoje.

Mūsąją Aldoną Gediminaitę vedęs, savo kraštą mūrinęs ir kultūrinęs, užtai Didžiojo vardą pelnęs, Lenkijos karalius Kazimieras (mirė 1370 m.) 1364 metais įkūrė Krokuvos universitetą. Vargu šis universitetas išvis pradėjo rimtai veikti, bent nėra tikrų duomenų, kol mūsiškis Jogaila 1400 metais jį vėl ir naujai įkūrė, ir nuo tada universitetas visą laiką jau nešiojo įkūrėjo vardą. D-ro Rukšos teigimu (plg. L. E. vol. XXXII, 240 p.), per visą 15-jį šimtmetį Krokuvos un-te įsimatrikuliavo 18,338 studentai, iš kurių 7611 užsieniečių (tik 120 lietuvių) su vengrais (16 proc.) ir sileziečiais (14 proc.) priešaky.

Krokuva anuomet varžyte varžėsi su Viena savo garsiu matematikos ir astronomijos fakultetu. Garsus buvo ir teologijos fakultetas, užsimojęs sukrikščioninti pagoniškus lietuvius. Net šeši krokuviniai teologijos magistrai tapo vėliau Vilniaus vyskupais, iš kurių Protasevičius įsigeidė vėliau pačiame Vilniuje turėti teologų gamyklą-akademiją. Vienus vienintelius metus vėliau, atseit 1365 metais, Rudolfas IV Habsburgas įsteigė Vienos (Rudolfinum) un-tą, taip pat ant senos šv. Stepono katedrinės m-los bazės. Ne pats ordinaras-vyskupas kaip Prahoje, o katedros klebonas buvo ir un-to rektorium, jo kasą laikė zakristijoje, kol po reformacijos Vienos un-tas stipriai suliberalėjo. Jame 1925-1931 m. teko studijuoti ir šias eilutes rašančiam filosofiją ir vėliau socialinius-politinius mokslus, tarp nemažo būrelio kitų lietuvių prieš mane ir po manęs. Vis dėlto turėjau sunkumų, nuvykęs ir užsigeidęs paklausyti ne tik pozityvistų Schlick ir Reininger, o ir tomistinės filosofijos paskaitų, kurių reguliariame filosofijos fakultete niekas neskaitė. Turėjau eiti į kat. teologijos fak-tą ir klausyti profesorius Pohl ar Innitzer (vėliau Vienos kardinolas), kurių punktų-kreditų tačiau niekas man neužskaitė. Įdomu tai, kad pats imper. Karolis IV kišo koją Vienai, pats vyko į Avigoną pas popiežių Urboną V-jį, įkalbinėjo jį nors teologijos fakulteto Vienai neleisti turėti. Popiežius taip ir padarė, leido un-tą be teologijos, nors tuomet jau nebesilaikyta tradicijos, kad Paryžius vienas teturi privilegiją aukštųjų teologijos studijų ir jo akademinių laipsnių teikimo.

Dar to paties 14-jo šimtmečio bėgyje universitetų steigimo karštlige užsidegė ir atsilikusi Vokietija, kurioje iš eilės įsisteigė trumpu laiku keli universitetai: 1385 m. Heidelberge (visais atžvilgiais paryžinė kopija); 1388 m. Koelne; 1389 m. Erfurte; 1402-1410 Wuerzburge; 1409 m. Leipcige ir 1419 m. Hanzos pirklių mieste Rostocke (untas keliskart kilnotas į Greifswaldą, Vismarą ir Liubecką).

Suminėtos įsteigimo datos nėra visai tikslios, tokios ir negali būti, nes steigimo aktų metai beveik niekad nesutampa su un-to statutų priėmimo ar popiežiškųjų bulių išgavimo metais. Dažnai un-tų metraščiuose terodoma tik viena kuri iš tų datų, o ne visos trys ar dvi datos. Pavyzdžiui, didžiosios bažnytinės schizmos metu įsteigtasis Erfurto un-tas (čia mokėsi Martynas Liuteris, vėliau ir patį un-tą dominavęs) jau 1379 metais buvo gavęs Avignono popiežiaus (antipopiežiaus) įsteigimo bulę ir dešimtmečiu vėliau, 1389, tokią bulę gavo iš Romos popežiaus (tikrojo) Urbono VI-jo. Visi šie un-tai atsirado ir toliau liko labai artimame santyky-globoje vietos vyskupų, o Koelno univ. dominikonų ordino, nors jie ir įsteigti pačių žmonių, pirklių bei miestiečių, ar srities kunigaikščių iniciatyva. Šių un-tų steigimo ir vėlesnio veikimo baze, kaip ir visų ar beveik visų anksčiau tesniųjų, tarnavo anksčiau tose vietovėse veikusios bažnytinės ar

(Nukelta į 3 psl.)

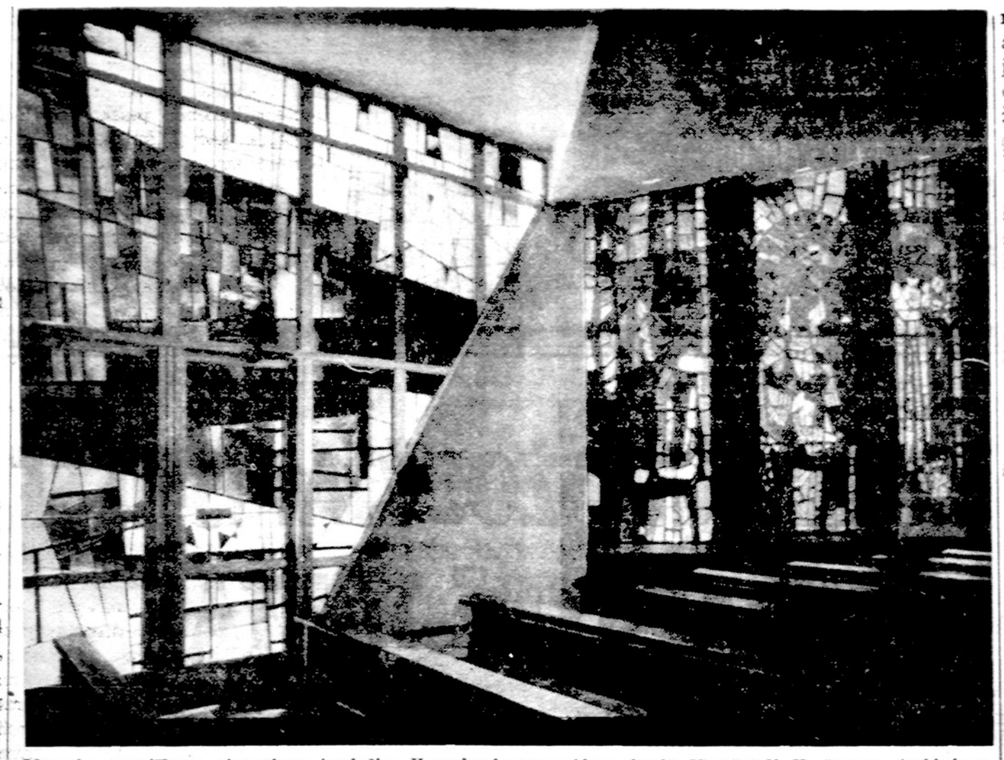

Lietuvių pranciškonų vienuolyno koplyčios Kennebunk porte vidaus detalė. Vitražai V. K. Jonyno. Architektas Alfredas Kulpavičius. Nuotr. V. Maželio

Kennebunkporte įteikta Lietuvių rašytojų draugijos premija

Lietuvių rašytojų draugijos 1000 dol. premija, kaip aukščiausias literatūrinis įvertinimas, įteikiama iškilmingom progom, kur daugiau susitelkia lietuvių. Paskutiniu laiku ji yra buvusi įteikta LKM Akademijos suvažiavime Toronte, PLB Seime Washingtone ir Šviesos — Santaros studijų dienomis Tabor Farmoj, Michigane. Šiemet Lietuvių rašytojų draugijos premijos įteikimas įvyko liepos 28 d. vakarą pranciškonų vasarvietėje, Kennebunkporte.

Ši vieta parinkta todėl, kad čia vasaroti suvažiuoja iš visos Amerikos bei Kanados šimtai lietuvių, tarp kurių būna žymių rašytojų, dailininkų, muzikų bei kultūrininkų. Taip pat ir eiliniai vasarotojai atvyksta čia ne tik fiziniai, bet ir dvasiniai atsigauti. Per visą sezoną ruošiami dažni koncertai, literatūros vakarai, paskaitos ir kitos kultūrinės pramogos.

Tarp jų, žinoma, iškiliausia buvo Lietuvių rašytojų draugijos premijos įteikimas. Vasarvietėje tuo metu gyveno 160 lietuvių, iš Bostono apylinkės atvyko dar apie 50. Susitelkė gana gausus būrys rinktinių literatūros mylėtojų.

Programa apėmė dvi dalis — akademinę ir koncertinę, kurią atliko žymioji solistė Gina Čapkauskienė, atvykusi iš Montrealio. Akademinę dalį pradėjo Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas kun. Leonardas Andriekus, pakviesdamas į garbės prezidiumą premijos laureatą Juozą Kralikauską, Pranciškonų provinciolą kun. Jurgi Gailiušį, Lietuvių fondo atstovą Antaną Škudzinską, visus ten buvusius rašytojus — Nelę Mazalaitę, Algirdą Landsbergį, Stasį Santvarą, Paulių Jurkų — ir po vieną kitų menų atstovą: dailės — Kazimierą Žoromskį, muzikos — Izidorių Vasyliūną. Tada pirmininkas įžanginėje kalboje iškėlė šventės prasmę, pažymėdamas, jog tai iškiliausias literatūrinis įvykis tremtyje ir džiaugdamasis, kad jame dalyvauja tautiečiai beveik iš visų žymesnių Amerikos bei Kanados vietovių. Ši iškilmė — tai savotiška dovana visiems. Premijuotąjį romaną "Tautvila" ir jo autorių apibūdino jury komisijos narys Paulius Jurkus. Po jo žodį tarė premijos mecenato, Lietuvių fondo, įgaliotinis ir LB Bostono apylinkės pirm. Antanas Škudzinskas, kuris, visiems atsistojus ir džiaugsmingai plojant, įteikė laureatui 1000 dol. čekį. Tuo pačiu laiku laureato žmona gavo gėlių puokštę. Po premijos įteikimo Juozas Kralikauskas pasakė kalbą apie pasaulio ir mūsų tautos tremtinių rašytojų įnašą į literatūrą. (Kalba spausdinama šiandien "Draugo" kultūriniame priede). Pabaigoje gi Stasys Santvaras labai aktoriškai paskaitė ištraukas iš premijuoto veikalo. Tuo ir užbaigta akademinė LRD premijos įteikimo dalis.

Antroji iškilmės pusė — koloratūrinio soprano Ginos Čapkauskienės koncertas — suteikė naujos atgaivos bei grožio. Solistė savo lakštingališku balsu be pertraukos išdainavo ilgoką dainų bei arijų pynę lietuvių, vokiečių, anglų ir italų kalbom. Sunkiausius koloratūrinius kūrinius jai sekasi išpildyti lengvai, tiksliai ir savitai. Jos balsas vasarvietės — buvusios šv. Antano gimnazijos erdvioje salėje — skambėjo galingai, palikdamas visiems gilų įspūdį.

Po koncerto vasarvietės vadovybė visiems svečiams suruošė vaišes. Nei bilietų, nei rinkliavų nebuvo. Kiekvienas jautė, kad ši iškilmė yra tikra kultūrinė dovana jam.

K. A.

DR. VL. BLAŽYS
PLAUČIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-čios ir California
Val.: pirmad., antrad. ir ketvirtad. 6 iki 7:30 val. vakaro
Šeštad. nuo 2 iki 3:30 val.
Pagal susitarimą
Ofiso telef. 476-4042
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048

PR 8-3229
DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS
2858 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
Akušerija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
8007 W. 83 Pl., Justice, Il., 599-0500
Priima ligonius pagal susitarimą.
Jei neatsiliepia, skambinti 374-8012

DR. C. K. BOBELIS
INKSTŲ IR ŠLAPUMO TAKŲ CHIRURGIJA
Tel. — 695-0533
FOX VALLEY MEDICAL CENTER
860 Summit Street
Route 58 — Elgin, Illinois

Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val. pirm., ketv. 1 iki 7 popiet, antrad., penkt. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabinetą perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 6-2400
Val. pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1—4 ir 7—9; antrad. ir penktad. 10—4, šeštad. 10—3 val.
Ofs. tel. 735-4477 Rez. PR 8-6960

DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rezid. tel. — GI 8-0873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUŠERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So., Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 2-0001.

Tel. — BE 3-5893
DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių Ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso telef. PR 8-2220
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKŠA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 5 iki 8 val. vak., šeštad. nuo 1 iki 4 val.
Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278

DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Val.: kasdien nuo 1—4 p. p. ir 6 iki 8 v. Trečiad. ir šeštad. uždaryta

Visi telefonai 652-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad ir šeštad. tik susitarus.

Tel. ofiso ir buto OLympic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išskyrus trečiadienius.
Šeštadieniais 12 iki 4 val. popiet.

Tel. REliance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
(Lietuvis gydytojas)
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak., šeštad. 12-2 val. p. p., o trečiad. uždaryta

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KŪDIKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
7156 South Western Avenue
Valandos: Kasdien nuo 10 v. ryto iki 3 v. popiet. Trečiad. ir šeštad. nuo 10 v. ryto iki 1 v. popiet.
Ofiso telef. RE 7-1168
Rezid. telef. — 239-2919

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPECIALYBĖ VIDAUS LIGOS
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val.: pirmad., antrad., ketv. ir penkt. nuo 3 iki 7 val. p. p.
Tik susitarus

Tel. — 282-4422
DR. ROMAS PETKUS
AKIŲ LIGOS — CHIRURGIJA
ofisai:
111 N. WABASH AVE.
4200 N. CENTRAL AVE.
Valandos pagal susitarimą

DR. FRANK PLEČKAS
OPTOMETRISTAS
(Kalba lietuviškai)
2618 W. 71st St. — Tel. 737-5149
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "contact lenses".
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PUSLĖS IR PROSTATO CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet ir ketv. nuo 5- 7 vakare.
Ofiso tel. 776-2880; rez. 448-8545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RE 5-4410
Rezid. GR 6-0617
Valandos: pirm. ir ketv. nuo 1 val. iki 3 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. vak. antr. ir penkt. nuo 1-3 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir moterų ligos
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. PRospect 8-1228
Ofiso val.: Pirm., antr., treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. šeštad. 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Ofiso tel. HE 4-2123. Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val.: pirm., antrad., ketv. ir penktad. 2-5 ir 6-7 — Iš anksto susitarus

Tel. PRospect 6-9400
DR. ONA VAŠKEVIČIUS
(VAŠKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
6648 South Albany Avenue
Val.: Pirmad. 6-8 p. p. antrad. 2-5 p. p. penktad. ir šeštad 2-4 p. p. Kitom dienom tik skubiu reikalu susitarus.

Tel. Ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad. pagal susitarimą

DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Ofiso tel. 767-2141; namų 636-4000
Val.: pirm. antr. ketv. 2-5 ir 6-8, penktad 2-5 šešt. pagal susitarimą.

DR. REGINALD CIENKUS
TEL. — 788-3980
GYDYTOJAS CHIROPRAKTIKAS
6230 W. Cermak Rd., Berwyn, Ill
Pirmad., Antrad., Ketv. ir Penktad 9 val. ryto iki 12 val. dieną ir nuo šeštadieniais 8:30 - 12 val. dieną
Emergency tel. — 788-3981
2 val. popiet iki 8 val. vakaro.

"Drauge" galima gauti visokių vizitinių kortelių, atspausdintų įvairiom raidėm. Kainos visiems prieinamos. Greitai atliekamas užsakymas.

Pašiurpęs Liudo Dovydėno velnias

K. ABR.

Liudas Dovydėnas, PAŠIURPO MANO VELNIAS. Novelės. Viršelis dail. B. Jacikevičiaus. Išleido Nidos knygų klubas 1974 m. Leidinio Nr. 92. Knyga 238 psl., minkštais viršeliais kainuoja $3.50, kietais — $4.00, gaunama ir "Drauge".

*

Po ilgesnės savo kaip beletristo kelyje pertraukos Liudas Dovydėnas, štai, vieną po kitos pagrečiui dabar išleido net dvi naujas knygas — pasakų ir novelių.

Pasakos pasakomis, bet jo ir novelėse esama apsčiai pasakos pradų — tarpais kas nors tikrai jose ima sekti pasakas, o tarpais tikrovė lyg ir susilieja su pasaka, kai kurie įvykiai yra lyg iš fantastinio pasaulio gelmių išgriebti. Tur būt, to pasakiškumo spalvas stiprina ir tai, kad rašytojas mums pasakoja ne apie šiuos laikus, bet apie praeitį, atsirinkdamas iš jos retesnius įvykius ir žmones. O gal ir dar būtų viena teisybė, būtent, ta, kad mes beletristą L. Dovydėną buvome lyg ir bepradedą primiršti, ilgesnį laiką nebesusilaukdami iš jo naujų knygų. Atsitokėję iš to užmiršimo, turėtume pripažinti, kad jo visada gi būta tokio pasakoriaus, kurio fantazija kartais šokteri aukščiau realybės ribos. Argi netiktų šičia argumentu ir anas "Brolių Domeikų" gaidys, kuris nuskurdino du gražiai gyvenusius ūkininkus? Visas romano statinys juk paremtas ant to gaidžio.

Dabar išėjusioje novelių knygoje "Pašiurpo mano velnias" išspausdinti 7 kūriniai. Vienas jų, "Paparčio žiedo naktis", ir yra gryna pasaka, o nuo kitų liaudiškų ir rašytojų sukurtų tos rūšies kūrinių ji skiriasi tuo, kad turi savotiškus rėmus — pasakotoją ir klausytojus.

Lietuvos gyvenimo senesnei praeičiai pavaizduoti skirta didelė (per 60 puslapių), pačiai knygai vardą davusi novelė "Pašiurpo mano velnias". Tai istorija vargonininko Leonardo Kiduišio ir jo žmonos Apolonijos. Nekasdieniški tai žmonės, ir tokiais juos dar labiau daro rašytojo stilius. Skaitytojui aišku, kad Apolonija valdo savo Kiduišį, gabų ir pamokytą vargonininką, bet minkštą žmogų, nuolat atsiprašinėjantį aikštų kleboną, kad tas neišvarytų. Bet jeigu Kiduišis nuolat sapnuoja velnius, tai jo ta viršininkaujanti žmonelė taip pat nėra iš tų tuščiųjų kaimo bobelių — ji aiškina ir peraiškina savo originalią teologiją apie Dievą ir velnius visiems, su kuo tik turi progos pakalbėti. Prie tų sapnų ir filosofijų pridėk dar visas kitas tos pagaliau išvarytos iš tarnybos poros istorijos smulkmenas su Apolonijos varžovės tragiška mirtim, su taikiu altarista ir jo prašymais, kad vargonininkas pasiliktų, su veislinėmis kiaulėmis ir neapsakoma daugybe kitokių detalių ir sugyvintų vaizdų ir tik tada suprasi, kad tik L. Dovydėnas galėjo šitaip parašyti, apgaubti viską pasakiška nuotaika. Jo ir novelė dėl to išėjo didelė, kitas nė pusės tiek puslapių nebūtų prirašęs, vengdamas dėti net ir papildomą detalę prie detalės, ypač varžydamasis įjungti į novelę su pagrindine veiksmo linija nesusijusių dalykų.

Veiksmas Lietuvoje iš dalies vyksta ir "Virvėse". Toje novelėje Benediktas Milaknis, pasakojimo metu naktinis sargas Amerikoje, pasakoja, kodėl ir kaip jis atsidūrė tame svetimame krašte. Milaknis — senosios emigracijos atstovas, ir jo išėjimas iš namų dolerio krašte "laimės ieškoti", tur būt, nėra būdingas. Jis išvažiavo namie prasiradusios ir dideliame tėvo ūkyje nebeištvėrusios gyventi savo dukters ieškoti, ir Milaknio pasakojime rašytojo visas dėmesys sutelkiamas ties jo pasiruošimu virvėmis plakti tą dukterį. Sakytume, tai senamadis tironas, ir jo pasakojime net ir po daugelio metų atgyja visas įvykis su smulkmenomis ir gal net su tam tikru sadistišku pasigardžiavimu. Va, kaip tas Milaknis elgėsi su savo žmona, kuri stengėsi užstoti kūdikio laukiančią dukterį:

"Ji net keletą kartų klupo ir vėl stojosi ant grindų, mėnuliui pluoštais šviečiant pro langą, o aš rankas kratau, nesileidžiu prašomas, manydamas sau: dar tu paklūpėk, dukters motina. Motina paleistuvės amžinos, tokiai gaspadai užtraukusios tokią nešlovę! Ir keliasi ir į mane motina rankas tiesia, o ašaros (iš kur jų tiekos!) bėga per jos raukšlėtus žandus".

Kitose novelėse vaizduojami lietuviai išeiviai Amerikoje maždaug iš tų laikų, apie kuriuos "Džiunglėse" rašė Upton Sinclair. Tai, sakytume, šliūpiniai laikai, tik rašytojui rūpėjo pavaizduoti ne anuomet aktualus buvęs lietuvių sujudimas atsiskirti nuo lenkų, ne parapijų kūrimas, ne pasaulėžiūriniai vaidai ir ideologinės kovos, bet atskirų žmonių nelemti, apskritai liūdni likimai tame dideliame neribotų galimybių ir kontrastų krašte — Amerikoje.

Anuos laikus jau yra bandęs vaizduoti ne vienas lietuvis. Deja, išskyrus gal kai kurias Antano Tulio noveles, daugumas tų kitų rašytojų neturėjo pakankamo talento, kad galėtų duoti labiau išliekamos vertės kūrinių. Taigi L. Dovydėnas keliose novelėse bus nukreipęs savo talentą į tokią dirvą, kuri ligi šiol jau ne kartą buvo krapštinėjama, bet daugiau vien kastuvu, o ne kokiu nors sudėtingesniu įrankiu.

Tiesa, ir L. Dovydėnas, pvz., novelėse "Žmogus ir žiurkės" ir "Meno viršūnė" nėra užsimojęs nertis į mūsų lietuviškų senųjų išeivių gyvenimo gilumą. Pirmojoje tų dviejų novelių rašytojas stengiasi perduoti laikyseną dujų sprogimo kasykloje atkirstų darbininkų. Jie raminasi pasakojimais, į kuriuos dovydėniškų pamėgimu net įsimaišo velnias ir angelas. Antrojoje tų novelių situacijomis sprendžiami dviejų senių santykiai.

O giliausiai, su visokiausiomis detalėmis, kaip ir istorijoje apie vargonininką, tų išeivių gyvenimas pavaizduotas novelėse "Toks tai ir gyvenimas žmogaus" ir ypač "Lygal" (ši pastaroji novelė taip pat didelė — per 60 puslapių). Gyvenimas to lietuvio žmogaus vargingas buvo, net ir "Lygal" novelėje vaizduojamojo dėdės Džio, kuris iš uošvio paveldėjo karčiamą ir uždirbinėjo dolerius ne tik už gėrimus, bet ir savo žmoną leisdamas pagulėti su girtuokliais, kad tik būtų daugiau pelno. Be kita ko, ir jo gyvenimas ir visi pelnai nueina niekais, ir jį nuo kitų vargšų maža kas teskiria. O gal ir skiria? Kai jos vyras kasykloje žūna, Emilija pas ji bėga pagalbos prašyti, ir jis organizuoja tarp savo klientų skurdžių rentelių rinkliavą, o ne ji jam. Besveikatis buvęs kasyklų darbininkas Tuina jo žmonai atvedinėja gatvėje pagautą jų šunį ir už tai gauna "radybų" išmaldą, o ne jie pasitarnauja, tiesdami ranką, prašydami išmaldos Tuiną ar ką nors kitą.

Visi kiti tie emigrantai, ėję laimės ieškoti, nuo pat pirmos iki paskutinės dienos vis grumiasi su vargu. Sunkus ir dažnai pavojingas darbas, ir kai iš Veronikos Rapalionienės pasakojimo sužinome, kad ji ištekėjo net už nepažįstamo, pirmą kartą sutikto lietuvio, kuris atėjo į jos darbovietę pasiūlyti jai važiuoti tuoj pat į bažnyčią sumainyti žiedų, užimti jo pabėgusios jaunosios vietą, jaučiame, kad rašytojas mus įtikino (žymiai makabriškesnis ir sunkiau įtikimas yra tas epizodas, kai Vajaga su savo bendrais, tegu ir užgėrę, išveža rogutėmis nuo kalno pavežioti Antano Javoną). Reikėjo gyventi, ir žmonės rinkosi neįprastas galimybes.

Beje, dar gal pora žodžių dėl L. Dovydėno stiliaus. Daugumas mūsų esame įpratę į aiškią prozą, be jokių padūmavimų ir parūkavimų. L. Dovydėnas yra kitoks, Jis, lyg puošnumą mėgstąs grafikas, pradeda piešti pagrindines figūras, staiga jo piešinys nutrūksta ar būna išmarginamas smulkiais piešinukais, arba visiškai savarankišką vietą užima stambesniais brūkšniais nupiešti šalutiniai veikėjai. Tasai ypatingas rašymo būdas ypač aiškus didžiosiose novelėse, ir skaitytojui, kuris dar nėra išsiskyręs su lietuviška knyga, būtų verta atkreipti dėmesį į šį rinkinį, žymiai kitokį, negu esame įpratę, dovydėniška.

Liudas Dovydėnas

KEIČIASI KLIMATAS

Klimato ekspertų suvažiavime Vokietijoje, Bonnoje, eilė mokslininkų iškėlė faktą, kad pastebimas klimato keitimasis į blogąją pusę ir kad tas turės neigiamos įtakos į žemės ūkį, daugelyje kraštų gali pradėti trūkti maisto.

MŪSŲ KALBA

RED. DR. PR. SKARDŽIUS

Padavimų katalogas ir E. Volterio biobibliografija

Pernai Lietuvoje pasirodė dvi įdomios knygelės, su kuriomis pravartu čia kiek susipažinti. Pirmoji yra Bronislavos Kerbelytės *Lietuvių liaudies padavimų katalogas* (Vilnius, 1973, 129 psl.), o antroji — S. Bušmienės *Eduardas Volteris;* biobibliografija (Vilnius, 1973, 99 psl.).

B. Kerbelytė skirsto padavimus dviem skyriais: 1. Padavimai apie gamtos objektų kilmę ir 2. Padavimai apie istorijos paminklus ir įvykius. Pirmąjį skyrių sudaro: milžinai ir jų veiklos pėdsakai, ypatingai akmenys bei keliaujantys ežerai, o antrąjį — piliakalnių kilmė, karai; nugrimzdę miestai, dvarai, bažnyčios; mieganti kariuomenė; nuskendę varpai; aukos statybos metu; gyvenviečių, jų vardų ir kitų vietovardžių kilmė.

Iš viso kataloge duodama apie 2000 variantų, kurių nurodomas skaičius, toliau pažymimos vietovės, apie kurias pasakojama tuose variantuose, o šalia jų nurodomi atitinkamų tekstų šaltiniai. Štai keli pavyzdžiai: milžinas pasemia saują smėlio vienoje vietoje ir išpila kitoje — atsiranda ežeras ir kalnas; velnias neša akmenį, norėdamas užtvenkti Nemuną, bet, pragydus gaidžiui, jį išmeta; debesimi atėjęs ežeras nukrenta, kai žmogus, šaukdamas vardu jautį (ar kitą gyvulį), netyčia atspėja jo vardą; kol niekas neprigeria, ežeras nerimsta; baudžiauninkai prakeikia piktą poną — dvaras nugrimsta; Velykų rytą, žmonėms einant aplink bažnyčią, girtuokliai, skambindami buteliais, eina aplink karčiamą — juos praryja žemė; moteris randa ežere virvę ir traukia už jos varpą; netyčia sukeikia — varpas vėl paskęsta, ir kt.

Gale duodamas padavimų lokalizacijos objektų sąrašas. Kad lietuviškoji medžiaga būtų prieinamesnė lyginamiesiems tyrinėjimams, dar pridedamas tipų indeksas rusų ir anglų kalbomis.

Apskritai imant, padavimų katalogas surašytas gana rūpestingai ir yra didžiai vertingas: juo galės pasinaudoti mokytojai, literatai, mokslo žmonės bei šiaip mėgėjai — jie visi galės geriau pažinti ankstyvesnę mūsų liaudies pasaulėžiūrą.

Kitokios rūšies yra S. Bušmienės darbas: jame aprašomas prof. Eduardo Volterio gyvenimas ir pateikiama jo raštų bibliografija (nuo 1887 ligi 1915 m., iš viso 416 dalykų); gale duodama dar literatūra apie E. Volterį ir jo darbus. Iš pateiktųjų žinių matyti, kad E. Volteris, gimęs 1856. III. 19 Rygoje ir miręs 1941. XII. 14 Kaune, yra buvęs šakotas mokslo darbininkas, pasireiškęs įvairiose srityse: mitologijoje, tautosakoje, istorijoje, archeologijoje, etnografijoje, bibliografijoje, bibliotekininkystėje ir kt. Jau 1886 m. tapęs Petrapilio universiteto privatdocentu (juo jis išbuvo ligi 1917 m.) ir 1894 m. paskirtas Rusijos Mokslų akademijos bibliotekos vedėju, jis šalia ko kito gana anksti ėmė domėtis ir lituanistika; rūpinosi lietuvių tautosakinės bei etnografinės medžiagos rinkimu, senųjų lietuvių raštų leidimu, archeologiniais kasinėjimais ir kt. Iš jo svarbesnių darbų paminėtinas 1595 m. Daukšos katekizmo suradimas Vilniaus Viešojoje bibliotekoje ir jo rūpesčiu šio katekizmo perspausdinimas 1886. Po dvylikos metų, artėjant M. Daukšos Postilės 300 metų jubiliejui, 1892 m. E. Volteris pasiūlė Rusijos Mokslų akademijai perspausdinti ir šį darbą. Pirmasis šios Postilės sąsiuvinis pasirodė 1904, o antrasis 1909 m.; trečiasis sasiuvinis buvo išspausdintas tik 1927 m.

Skaitydamas E. Volterio bibliografiją, pastebi jį gana anksti pradėjus rašyti lituanistinėmis temomis; pvz. Brockhauso ir Efrono žodyne jis 1887 m. rašė apie dievą, dievaitį, deivę, dėklą, 1890 m. — apie lietuvių legendas, 1896 m. — apie laimę ir laumę, taip pat apie lietuvių kalbą bei literatūrą ir kt.

Į Lietuvą E. Volteris atvyko 1918 m., iš pradžios į Vilnių, o 1919 m. į Kauną, kur ligi 1922. I. 1 buvo Centrinės bibliotekos vedėju. 1919-1920 m. buvo paskirtas Aukštųjų kursų Humanitarinio skyriaus vedėju, o nuo 1922 m. profesoriavo naujai įkurtame Lietuvos universitete — dėstė Lietuvos archeologiją, bibliografiją, latvių kalbą, senovinę bažnytinę slavų kalbą ir kt. Kai kurių jo paskaitų nuo 1923 m. rudens semestro dar teko ir man klausyti. Jis tuomet jau buvo gerokai susenęs ir nebepasižymėjo didesniu savo dėstymo tvarkingumu bei tikslumu.

S. Bušmienė, paskelbdama E. Volterio biobibliografiją, atliko didžiai svarbų darbą — atskleisdama jo ankstyvesnius lituanistinius žygius ir tuo nemaža pasitarnaudama pačiai lituanistikos istorijai.

P. S.

Aloyzas Baronas

BUVO BOBA VILNIUJ

Anot tos dainelės, buvo boba Vilniuj,
Buvo ar nebuvo, kas tenai supras,
O komuna kerpa kaip avelei vilnas,
Žalią dolerėlį krauna į krūvas.

Buvo boba Vilniuj, Nemunėlis skystas,
Gėlės, sodai žydi, nors pati žydėk,
Ir enkavedistas, kaip krikštolas tystas,
Ak, tiesiog paimki, prie žaizdos pridėk.

Buvo ten poetas, sako, štai čia raštas,
Tremtinio eilutės tėviškei savai;
Jį už tai pagyrė pats "Gimtasis kraštas".
Charašo tovarišč, da ješčio davai.

Buvo boba Vilniuj, niekur neužkliuvo,
Net ir pasėdėjo prie pilies senos,
Vieni sako, buvo, o kiti — nebuvo,
Buvo kaip nebuvo, anot tos dainos.

Buvo ir artistas, veikalėlius statęs,
Tarėsi sugrįžtąs tremtinių keliu,
Ir, nors savo amžiuj plūgo jis nematęs,
Saukė: už kolchozą aš numirt galiu.

Buvo boba Vilniuj, buvo kaip nebuvo.
Vieni sako buvo, o kiti kad ne,
O jeigu ir buvo, burną jai užsiuvo,
Nes, namo sugrįžus, anie bū, nei me.

PASAKOS IR DABARTIS

(Arba spauda ir parengimai)

Kadaise bėgo upės pieno,
Medaus pripildytos saldaus,
Bet vėl visi net ir šiandieną
Mes geidžiam pieno ir medaus.

Solistas ariją užtraukia,
Tikrai jo balsas nuostabus,
Spaudoj jam pieno upės plaukia
Ir liejasi saldus medus.

Artistė gražų žodį rado,
Po tai jai įteikta gėlių,
Ir spaudos pila saldų medų
Ir dar užlieja pieneliu.

Ir giria knygos margą lapą,
Paveikslą su mintim gilia,
Ir medumi visus juos tepa
Ir maudo pieno kubile.

Ir chorui baltą pieną liejam,
Ir iš viršaus ir iš vidaus,
Visiem šokėjam ir vedėjam,
Spauda nesigaili medaus.

Susirinkimai, šokių grupės,
Visur judėjimas didus,
Teplaukia baltos pieno upės
Ir liejas per kraštus medus.

Dar apie universitetus viduramžiuos.

(Atkelta iš 2 psl.)

vienuolynų mokyklas. Pavyzdžiui, Koelne jau seniai veikė šventųjų teologų-profesorių Alberto Didžiojo ir Tomo Akviniečio išgarsintas teologinių studijų centras.

Anos un-tų steigimo karštligės metu Vokietijoje profesoriai, senųjų universitetų graduantai su magistro ar daktaro laipsniais, buvo grobstyte grobstomi dėstytojų kėdėms užimti. Heidelbergo Palatinato elektorius Rupertas atsigabeno net seną buvusį Paryžiaus un-to rektorių toms pačioms pareigoms, kad tik būtų garsus jo naujasis un-tas, na, jis ir buvo tokiu. Heidelberge baigusieji tituluoti akademikai, vėliau buvo gaudomi kitų, naujai steigiamų un-tų. Taip ir toliau. Rostocko ir Erfurto un-tai netrukus pasidarė aktyvūs talkininkai Liuterio reformacijai, kaip Wuerzburgo — antireformacijai. Pastarajam gyvai talkon vėliau atėjo krokuviškis ir vilniškis universitetai, kaip protestantams jų pačių įsteigtieji untai Marburge (1527) ir Karaliaučiuje (1544, o ne 1574 metais, kaip R. studijoje L. E. XXXII tome klaidingai nurodyta).

Neatsiliko ir belgiškojo Brabanto kunigaikščiai, kurių 1425 metais įsteigtasis Liuveno universitetas švietėte sušvitėjo, gavęs net "belgų Atėnų" vardą. Kurį laiką liuveniškis un-tas kone pačiam Paryžiui lipo ant kulnų, aiškiai net Heidelbergą ir Leipcigą lenkęs. Prie Liuveno un-to dar teks sugrįžti, kai kalbėsime apie jo garsųjį katalikišką filosofijos institutą, ryšium su tomizmo atgimimu arba neotomizmo gimimu XIX a. pabaigoj.

Iki reformacijos Europoje įsisteigė dar visa eilė naujų universitetų, iš kurių suminėkime bent svarbesniuosius: 1409 m. Aix-en-Provence, 1441 m. Bordeaux, ir netrukus visa eilė kitų Prancūzijos untų, 15-me amžiuje anglams užėmus Paryžių. 1476 m. įsisteigė Tuebingeno ir Mainzo un-tai, 1459 m. Bazelio, 1477 Upsaloje, 1479 m. Kopenhagoje ir kt. Vėliau įsteigti un-tai jau nebeturėjo visuotinai viduramžinio-kosmopolitinio charakterio, bebuvo tik daugmaž lokalinio pobūdžio. Jie vislab išsprūsta ir iš Bažnyčios globos, vieni tarnauja liuterinei reformacijai, o kiti — vien mokslui ir mokymui.

Pagrėbstai

B. KAZIMIERAITIS

RICHARDAI NEPRIIMTINI IZRAELIUI

Izraelio filharmoninis orkestras buvo pasiruošęs surengti Richardo Wagnerio kūrinių koncertą, pirmąjį tame krašte, bet paskutiniu momentu to užsimojimo atsisakyta.

Sumanymas jau seniai buvo bandomas įgyvendinti, bet vis nepraeidavo pro filharmonijos administracinę vadovybę. Wagneris Izraeliui nepriimtinas, kaip ir Richardas Strausas. Kai dėl Strauso, tai jis pagrįstai ar nepagrįstai įtariamas bendradarbiavęs su naciais. O Wagneris juk mirė, kai būsimieji naciai dar nebuvo gimę. Deja, sako, jis nekentęs žydų. Yra ir kitas gandas: kai koncentracijos stovyklose kaliniai būdavo gabenami į dujų kameras, tai būdavusi grojama Wagnerio muzika.

Izraelio radijas savo muzikinėse programose taip pat niekada nesinaudoja šių kompozitorių kūriniais, išskyrus tuos atvejus, kai reikia pavyzdžiais paremti kuriuos nors muzikos istorijos teigimus. Izraelio radijas gi kasdien po šešias valandas transliuojąs klasikinę muziką!

Šįkart dėl Wagnerio kūrinių programos, rodos, viskas jau buvo patvirtinta. Bet, artėjant koncerto dienai, pareiškė protestą buvusių partizanų ir nacių kankinių organizacijos. Orkestro vadovybė tuos protestus atmetė. Tada trys parlamento nariai kreipėsi į Tel Avivo burmistrą, prašydami paveikti orkestrą, kad jis atsisakytų koncerto. Pagaliau tvarkdariai tos salės, kurioje turėjo būti koncertuojama, pradėjo svarstyti, ar tą dieną streikuoti, ar ne. Nusvėrė, tur būt, miesto tarybos nutarimas, pasisakąs prieš koncertą.

Spaudimas paveikė orkestrą. Bijota, kad protestas neišvirstų į kokias nors riaušes ir nenukentėtų publika.

Be kita ko, Izraelyje nėra jokio oficialaus patvarkymo, draudžiančio Wagnerį ar Strausą.

GARSĖJANTI KNYGA APIE TRIUŠIUS

Savo pirmosios knygos, "Watership Down", rankraštį britų valstybės tarnautojas Richard Adams siuntinėjo leidykloms, kurios jį vis atmesdavo. Pagaliau tuo jo rankraščiu 1972 m. susidomėjo maža leidykla Rex Cellings ir nutarė išleisti.

Kai knyga pasirodė, Penguin leidykla išleido ją vaikams skirtųjų leidinių serijoje (tos laidos rinkinys yra 480 puslapių). Dabar apsispręsta, kad knyga nėra tokia jau vaikiška, tai dar būsianti pateikta laida suaugusiems. JAV jos išpirkta 300.000.

Adams jau nebejaunas žmogus. Ir tą knygą jis parašė savo dukterų prašomas. O kai knygai šitaip sekasi, tai jos autorius, nebelaukdamas pensijos amžiaus, metė tarnybą, nors pagal britų tradiciją ne vienam ir labai garsiam rašytojui kokia nors valdiška vietelė paprastai sudaro pagrindinį pragyvenimo šaltinį. Jis jau baigė rašyti ir kitą knygą.

Ta išgarsėjusi knyga yra apie triušius. Ne vien apie triušius kaip tokius, bet ir apie jų pastangas išlikti.

IR BRITAI PERKA RAŠYTOJŲ RANKRAŠČIUS

Britai vis skųsdavosi, kad jų rašytojų knygų rankraščius ir visokius užrašus paprastai superka JAV universitetai, kurie turi pakankamai dolerių ir su kuriais dėl to neįmanoma varžytis.

Tačiau 1964 m. ir britai ryžosi — Meno Taryba ir Britų Muziejus sudarė komitetą, kuris labai nedrąsiai pradėjo pirkti rašytojų dokumentinę medžiagą. Deja, tais metais išleista tik 2.000 svarų (5.000 dolerių) — už tą sumą nupirkti kai kurių Edwin Muir eilėraščių juodraščiai.

Nupirktuosius rankraščius globoti pavesta British Library, ir dabar jau suorganizuota tokių dokumentų paroda, kurioje išstatyta 90 dalykų.

Sakoma, kad ne kažin kas teišgelbėta nuo amerikietiškų dolerių. Net tvirtinama, kad britai nusipirko gal tik tuos rankraščius, kurių amerikiečiai nenorėjo. Be to, šiuo metu amerikiečiai yra smarkiai apkarpę savo universitetų asmatas tokiems reikalams, dėl to ir varžybos bus palengvėjusios.

Žinoma, britai taip pat varžomi pinigo. Jei komitetas nutaria ką nors pirkti, tai jis iš Meno Tarybos gauna tik 25 proc. paramos, visą kitą reikalingą sumą reikia iš kažkur kitur paimti. Dėl to iš pradžių ir perkami buvo tik poetų kūrinių rankraščiai. Bet nuo 1970 m. pradėta pirkti ir proza. Kai amerikiečiai dabar jau mažiau varžosi su britais, tai ir rašytojui nuolaidesni pasidarę — už mažesnę kainą atiduodą savo rankraščius.

Pinigas vis tiek vaidina pagrindinį vaidmenį. Štai prieš metus buvo paleista iš varžytynių Samuelio Becketto užrašų knygutė. Rimtas tai esąs dokumentas, nes jame yra atžymėtos visokios smulkmenos, kaip jis šį ir tą keitė savo išgarsėjusiame veikale "Waiting for Godot" ir "Endgame", ir britai labai norėtų tą knygutę turėti. Deja, varžytynėse įvaryta iki 6.500 svarų, bet, pasirodo, tiek dar buvo maža, ir užrašai buvo išimti iš varžytynių. Tas britų komitetas kol kas didžiausią sumą yra išleidęs praeitais metais už T. E. Lawrence "The Mint" mašinėle perrašytą rankraštį — 7.500 svarų. Bet dabar tokių atvejų jau nebebūsią, nes nusistatyta pirkti tik gyvų rašytojų kūrinių rankraščius. Tai ir parodoje žiūrovas galės pamatyti jau po rašytojos mirties išspausdinto Ivy Compton-Burnett romano "The Last and the First" rankraščio dalį, mažiau girdėto Lion Brand užrašų pluoštelį, Jean Rhys "Wide Sargasso Sea", bet taip pat ir poetų Audeno, Spenderio, Day-Lewis rankraščių, arba Normano Nicholsono, kuris mėgo rašyti ant vokų užpakalinės pusės, banko kredito lapukų, kalėdinių atvirukų ir įvairių aplinkraščių ir reklamų tuščių vietų.

PREZIDENTAS NEPATENKINTAS BIOGRAFIJA

Belgas Jules Chome ėmė ir parašė knygą apie prezidentą generolą Mobutu, kuris valdo buvusį Belgijos Kongą, dabar pavadintą Zaire.

Chome nebe naujokas ano krašto reikaluose — jis apie tą buvusią koloniją esąs parašęs net 10 knygų, kurių ligi šiol nė viena niekur nebuvo užkliuvusi. Deja, dėl prezidento biografijos iškilo diplomatinis įtempimas. Norėdami palaikyti gerus santykius su jiems reikalinga Zaire, prancūzai uždraudė tą knygą spausdinti savo krašte. Knygoje prezidentas iš tiesų kai kuriais atvejais nelabai skaidriomis spalvomis nupieštas. Net ir pats knygos pavadinimas "Seržanto Mobutu iškilimas į prezidentus Sese Seko" nėra labai glostantis priminimas, kad Mobutu buvo tik viršila ir kad pats sau suteikė "Sese Seko" titulą. Bet dar nemandagesnis yra tvirtinimas, kad prezidentas suvaidinęs pagrindinį vaidmenį pirmojo Belgijos Kongo ministerio pirmininko Lumumbos nužudymo istorijoje. Sau iškilti jis panaudojęs ir buvusio ministerio pirmininko Čiombės nesėkmėmis. Žodžiu, iškelta tokių dalykų, dėl kurių yra ko įsižeisti ambicingam prezidentui.

Pabio Picasso — Don Kichotas ir Sančo Pansa

Bet belgai knygą ne tik išleido, o ir tuoj pat išpirko. Kongas juk buvo jų kolonija, ir, matyt, jie domisi, kaip tas kraštas dabar valdosi. Tai prezidentas ir pasėlo, ypač kad jis jaučiasi esąs maždaug vienas pačių pagrindinių Afrikos vadų.

Belgijos užsienio reikalų ministerija pasiteisino labai formaliai: konstitucija leidžia valdžiai uždrausti tik tokią knygą, kurioje pažeidžiama moralė. Galėtų uždrausti teismas, bet jis nepriklauso nuo valdžios, ministerijos negali jam duoti įsakymų.

POPULIARIOS VETERINORIŲ KNYGOS

Arti 30 metų išdirbęs veterinarijos gydytojo darbą viename Britanijos užkampyje, James Herriot priėjo išvados, kad daugumas eilinių žmonių mėgsta knygas apie gyvulius. Tiek metų su gyvuliais išdirbęs, jis, aišku, turėjo ką papasakoti ir norėjo tai padaryti ir pagaliau parašė knygą "Jei tik jie galėtų kalbėti".

Prastūmęs į viešumą pirmąją knygą, jis ir toliau rašė ir šiandien jau yra trijų knygų autorius, ketvirta išeis spalio mėn. Jo tos knygos dabar jau susilaukė milijoninių tiražų, tęsiniais jas spausdinasi žurnalai, knygų klubai parenka savo nariams, pagal vieną knygą sukamas filmas. Vadinas, Harriot nuspėjo, kad žmonės mėgsta knygas apie gyvulius, ir per jas išgarsėjo ir praturtėjo.

Garsu jį vejasi populiarėjančiomis knygomis apie gyvulius kitas veterinorius gydytojas — Denis Farrier.

Filmų įvairumai

STASĖ SEMENIENĖ

Tai bent pramoga!

Birželio pabaigoje Chicagos viename kino teatre su fanfaromis ekrane pasirodė filmas **"THAT'S ENTERTAINMENT"**, kuris su didžiausiu pasisekimu dabar tebeina.

Lankantis Hamburge, Vokietijoje, teko pastebėti, kad ir ten šis filmas sutraukia didžiulį žiūrovų skaičių. Tik vokiečiai "sutvarko" pagal savo būdą — viskas įkalbėta vokiečių kalboje, netgi muzikiniai numeriai, dainos, etc. Gaunasi perdirbta kakofonija. Laimei, būnant Granadoje, Ispanijoje, teko pamatyti nesudarkytą originalą, tik su ispaniškais parašais. Dainoje išgarsinta Andaluzija moka vertinti meną.

"That's Entertainment" yra lyg didingas, pilnas nostalgijos muzikinis albumas, sudarytas iš reikšmingiausių momentų Metro-Goldwyn-Mayer pastatytų per 50 metų muzikinių dalykų.

Jack Haley Jr., kuris tą filmą pastatė ir sutraukė beveik tuziną pasakotojų iš "žvaigždžių" tarpo, žada ir kitą panašiai sudėstyti, jei šis taps pasisekimu.

Filmas yra tikras saldainiukas. Puikiausioje formoje čia išnyra nepamirštamieji Gene Kelly ir Fred Astaire. Kiekvienas jų duoda iškarpas iš kito karjeros, ir tai yra didingiausi momentai.

Fred Astair su Eleanor Powell išpildo puikų "tap" šokimą techniškai meistriškai atliktame numery. Jiedu abu taip sutaria, lyg veidrody atsimuštų vienas į kitą.

Gene Kelly savo įprastą stilių jungia su akrobatiniu sugebėjimu, kad pasiektų paprastam žmogui neįmanomų triukų "Pirate". Filmo kulminacinis punktas būtų jo ištisas šokis "Singin' in the Rain", gal patsai garsiausias, palikęs visiems laikams.

Astaire, vikrus, liaunas, lyg smilga vėjuje, šoka nuo grindų ant sienos ir ant lubų ir vėl žemyn kita puse žinomame numeryje iš "Royal Wedding".

Neapsieinama be humoro. Juokingiausi momentai, kai rimtieji aktoriai-žvaigždės, kaip James Stewart, Robert Montgomery ir Clark Gable buvo priversti šokti ir dainuoti, nes muzikiniai pastatymai tada "buvo madoje".

Liza Minnelli perduoda jautrų pasakojimą apie Judy Garland (savo motinos) darbą, o Esther Williams užtarnautai pasirodo turtingai pastatytame vandens balete.

Trukdančiai veikia ir liūdnai nuteikia palyginimas tarp ištraukų ir dabartinio tikro amžiaus pasakotojų, kaip Frank Sinatra, Elizabeth Taylor, James Stewart ir Bing Crosby. Būtų geriau, kad, iliuzija paliktų nesugriauta!

Šis filmas, besitęsiąs beveik pustrečios valandos, yra daugiau dokumentinis, o kartu nuskamba lyg nekrologas. Dokumentinis, nes jis apima laiką nuo 1929 m. ir atrodo pasibaigęs vakar, o nekrologinis, nes liečia tokią meno formą, kuri niekad nebesugrįš.

Kiti didingieji momentai: Nelson Eddy ir Jeanette MacDonald meilės triumfe "Rose Marie"; užbaigiamasis baletas iš "An American in Paris" (Astaire ir Ginger Rogers taip lengvai šoka, lyg jie plauktų) ir visa eilė kitų.

Ir šiandien statomi muzikiniai filmai, tačiau "žvaigždės" juose nemoka nei šokti, nei dainuoti. Per šešiasdešimtą slenkstį persiritusios močiutės mėgina "sužavėti" publiką. Tik atsiminkim "Mame", "Man of La Mancha", "Paint Your Wagon" ir kit.

PASKIRTOS PREMIJOS LIETUVOJE.

Kaip Vilniuje leidžiamam "Literatūra ir menas" rugpiūčio 30 dienos numeryje rašoma, Lietuvos KP Centro komitetas ir Lietuvos TSR Ministrų taryba, apsvarstę darbus, kuriuos pateikė Lietuvos TSR Respublikinių mokslo ir technikos premijų komitetas ir Lietuvos TSR Respublikinių literatūros ir meno premijų komitetas, nutarė skirti 1974 metų Lietuvos TSR respublikines premijas.

Čia atkreipiame mūsų skaitytojų dėmesį į tai, kad komunizmo prievartaujamame krašte mokslo ir aplamai kūrybos premijas galutinai skiria ne kompetentingos jury komisijos ar specialistų komitetai, o partijos ir valstybės vadovai, tuo apsidrausdami, kad premija nebūtų paskirta nepageidaujamam. Visokie premijų komitetai tėra tik kuklūs patariamieji balsai. Visa tai rodo, kaip šakočiausias Lietuvos kultūrinis gyvenimas yra detališkiausioje partijos kontrolėje net tokių premijų skirstymo atveju. Laisvajame pasaulyje juoktųsi visi pašaliai, jeigu kur nors literatūros premiją skirtų ir aprobuotų politinė valdžia, sakysim, Amerikoje prezidento Fordo kabinetas ir respublikonų partija. Tačiau Sovietijoje tokiu atveju visų veidai rimti, nes kitaip neįmanoma.

Premijos paskirtos mokslo ir technikos srityje:

V. Bliznikui, fizikos — matematikos mokslų daktarui, profesoriui, Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto katedros vedėjui, — už darbų ciklą "Apibendrintų erdvių geometrija" (1959-1973 m.);

A. Šileikai, fizikos — matematikos mokslų kandidatui, Mokslo akademijos Puslaidininkių fizikos instituto sektoriaus vadovui, — už darbų ciklą "Puslaidininkių tyrimas moduliacinės spektroskopijos metodais" (1966-1973 m.);

I. Baikauskui, V. Gedminui, konstruktoriams, J. Danieliui, vedančiajam konstruktoriui, D.J. Zdanevičiui, technikos mokslų kandidatui, — už darbą "Didelių loginių funkcinių mazgų serijos "Varduva" sukūrimas ir įdiegimas" (1969-1973 m.);

J. Baltrušaičiui, technikos mokslų kandidatui, R. Banevičiui, technikos mokslų kandidatui, J. Gecevičiui, technikos mokslų kandidatui, A. Kurtinaičiui, technikos mokslų kandidatui, vyresniesiems moksliniams bendradarbiams, K. Ragulskiui (darbo vadovas), technikos moksliniam vadovui, P. Varanauskui, technikos mokslų kandidatui, Kauno A. Sniečkaus politechnikos instituto centrinės tarpfakultetinės šakinės vibrotechnikos mokslinio tyrimo laboratorijos darbuotojams, — už darbų ciklą "Precizinių magnetinės atminties įtaisų konstrukcijos, dinaminių tyrimų ir taikymo klausimai" (1967-1973 m.);

L. Kadžiuliui, žemės ūkio mokslų daktarui, Lietuvos Žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto skyriaus vedėjui, — už monografiją "Daugiamečių žolių auginimas pašarui" (1972 m.).

J. Leliui, medicinos mokslų daktarui, Vilniaus Darbo Raudonosios Vėliavos ordino valstybinio V. Kapsuko universiteto profesoriui, — už monografiją "Raudonoji vilkligė" (1970 m.).

A. Kudziui, technikos mokslų daktarui, profesoriui, Vilniaus Inžinerinio statybos instituto katedros vedėjui, — už darbų ciklą "Vamzdinių gelžbetoninių konstrukcijų taikymo teorija ir praktika" (1959-1972 m.);

A. Vanagui, filologijos mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyresniajam bendradarbiui, — už monografiją "Lietuvos TSR hidronimų daryba" (1970 m.);

L. Šepkui, Kapsuko Onos Žemaitytės — Sukackienės pedagoginės mokyklos dėstytojui, — už lietuvių literatūros vadovėlį XI klasei, trečias leidimas (1973 m.)

J. Galvydžiui, Vilniaus Darbo Raudonosios Vėliavos ordino valstybinio V. Kapsuko universiteto docentui, — už vadovėlį "Žmogaus ir pirmykštės visuomenės kilmė ir raida" (1972 m.);

Literatūros ir meno srityje:

V. Bubniui, rašytojui, — už romaną "Po vasaros dangum";

A. Jonynui, poetui, —už eilėraščių knygą "Pasiryžimo metas";

A. Matulevičiui — Matučiui, poetui, — už eilėraščių knygą vaikams "Girios televizorius";

E. Balsiui, kompozitoriui, — už oratoriją "Nelieskit mėlyno gaublio";

J. Domarkui, Valstybinės filharmonijos vyriausiajam dirigentui, — už 1972-1973 metų koncertų programas;

S. Veiverytei — Liugailienei, dailininkei, —už figūrinius paveikslus "Fechtuotojai" (1971 m.), "Plienas" (1969 m.), "Merginos iš Drevernos" (1974 m.); "Sūduvos kolūkiečiai" (1973 m.), "Mūsų chirurgai" (1974 m.).

TAI BUVO TALENTINGAS ISTORIKAS

Šiemet, liepos 14 d., suėjo jau 20 metų, kai netekome istoriko prof. Igno Jonyno. Jis mirė 1954 m. Kaune, sulaukęs 70 m. amžiaus. Buvo kilęs iš Alytaus apskrities, nuo Simno. Studijas ėjo Maskvos ir Grenoblio universitetuose, interesuodamasis istorija, prancūzų literatūra. Jo profesoriais yra buvę istorikai Kliučevskis, Liubavskis.

Baigęs studijas, mokytojavo Ukmergės, Bogodorsko, Maskvos gimnazijoj, o 1919-1920 m. Vilniaus merg. gimnazijoje. Kuriantis nepriklausomai Lietuvai, dirbo diplomatinėje tarnyboje. Buvo Lietuvos vyriausybės įgaliotinis Vilniuje. Lenkų kalintas, 1922 m. su kitais lietuviais veikėjais ištremtas iš Vilniaus. Eilę metų buvo Užsienio reikalų ministerijos departamento direktorius, daug kartų dalyvavo Tautų Sąjungos posėdžiuose, tarptautinėse derybose. Nuo 1924 m. pakviestas dėstyti istoriją Humanitarinių mokslų fakultete. 1926 m. dalyvavo delegacijoje Sovietų Sąjungoje Lietuvos metrikai išgauti. 1939 m. buvo paskirtas Lituanistikos instituto istorijos skyriaus vedėju.

Turėjo vieną geriausių Lietuvoje bibliotekų istorijos klausimais. Yra parašęs eilę istorinių studijinių straipsnių žurnaluose bei nepriklausomoj Lietuvoj leistoj enciklopedijoj *(jp)*

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS
Pardavimas ir taisymas
2646 W. 69th St., Tel. REpublic 7-1941

Filomena sako...

KAS NETAUPO ATEIČIAI, TAS NEŽIŪRI Į ŠVIESESNĘ IR TINKAMESNĮ GYVENIMĄ.

Socialinis apdraudimas yra per mažas pragyvenimui. Augšti nuošimčiai mokami Chicago Taupymo bendrovės pridėjus prie Social Security, suteiks Jums ramias dienas jūsų senatvėje, 5.25% ant paprastų knygučių, ir iki 7.5% ant certifikatų.

Šį metą Chicago Taupymo bendrovė švenčia Auksinį Jubilėjų ir turi laimėjimui - kelionę į Hawaii, Disneyland, Las Vegas ir daug kitokių laimėjimų. Atsilankykite.

FEDERAL HOME LOAN BANK SYSTEM

CHICAGO ★★★★
savings and loan association
1245 south western avenue 476 7575

INSURED

Kultūrinė kronika

IŠRINKTI NAUJI LITUANISTIKOS INSTITUTO NARIAI

L. I. prezidiumo pirmininkas dr. J. Gimbutas praneša, kad Lituanistikos instituto tarybos posėdyje birželio m. 9 d. ir papildomu korespondenciniu balsavimu liepos 24 d. šie asmenys išrinkti L. I. nariais:

Bibliografijos skyriun — Kazys Baltramaitis, Chicaga.

Filosofijos skyriun — kun. dr. Andrius Baltinis, Chicaga; kun. dr. Valdemaras Cukuras, Pomfreret, Conn; dr. Vytautas Doniela, Univ. of Newcastle, Australija; kun. dr. Pranas Gaida — Gaidamavičius, Toronto; dr. Juozas Girnius, Bostonas; kun. dr. Feliksas Jucevičius, Montreal; kun. dr. Algirdas Jurėnas, Univ.of Maine, Augusta; dr. Antanas Maceina, Muenster, Vokietija; dr. Algis Mickūnas, Ohio University, Athens. dr. Ignas Kęst. Skrupskelis, Univ. of South Carolina, Columbia. dr. Vincas Vyčinas, Comox, B. C., Kanada.

Kalbos skyriun — Genovaitė Buja - Bijūnienė, McGill univ., Montreal.

Literatūros skyriun — dr. Delija J. Valiukėnaitė, Bridgewater State College, Mass.

Menotyros skyriun — dr. Leonardas J. Šimutis, Chicago State University; dailin. Romas Viesulas, Temple univ. Tyler meno mokykla, Philadelphija.

Psichologijos - pedagogikos skyriun — dr. Vytautas Černius, Temple universitetas, Pniladelphija; Genutis Procuta, Univ. of Ottawa, Canada; dr. Agota Šidlauskaitė, University of Ottawa; dr. Ina Užgirienė, Clark universitetas, Worcester, Mass.

Dabar Lituanistikos institutas turi 103 tikruosius narius ir 5 narius — talkininkus. Institute yra devyni skyriai. Chicagoje ir apylinkėse gyvena 23 L. I. nariai. Sekantis, jau penktasis Instituto suvažiavimas įvyks Clevelande 1975 m. gegužės 16 - 18 dienomis.

PIRMOJI NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS DAINŲ ŠVENTĖ

Šį mėnesį sueina 50 m. kai buvo surengta pirmoji Dainų šventė nepriklausomoje Lietuvoje. Ją surengė specialus komp. J. Žilevičiaus iniciatyva susidaręs komitetas. Įvyko Kaune 1924 m. rugp. 23 - 25 d., žemės ūkio parodos metu. Dalyvavo 80 chorų su 3,000 dainininkų. Klausėsi 50,000 minia. Atlikta 36 dainos, 17-kos kompozitorių.

Gaila, kad dabar, išeivijoje mažėjant lietuviškiems choramas, šitokia auksinė sukaktis nepaminima nauja dainų šventė.

KALBININKAS, KULTŪRININKAS A. KURŠAITIS

Šiemet sueina 30 metų, kai mirė daug lietuvių kultūrai nusipelnęs Aleksandras Kuršaitis. Mirė 1944 m. rugp. 17 d. Kiefersfelde, turėdamas 86 m. amžiaus. Buvo Tilžės gimnazijos mokytojas, vadovavo lietuvių kalbos seminarui, rengė lietuvių kalbos vadovėlius, buvo Lietuvių literatūros draugijos pirmininkas. Tilžėje pastatydino lietuvišką namelį. Jo parengtas stambus lietuvių vokiečių kalbos žodynas išleistas Goettingene, V. Vokietijoje.

LIETUVIŠKOS VESTUVĖS MEKSIKOJE

Tautinių šokių mokytojas Vyt. Bieliajus dabar darbuojasi Meksikoje. Jo pastangomis rugp. 8 d. Oaxtepec vasarvietėje, prie Meksikos miesto, buvo pavaizduotos lietuviškos vestuvės. Taip pat jam vadovaujant bus šokami lietuviški šokiai Cuarnavacos ir Cuaulos miestuose, Meksikoje.

DVI SKULPTŪROS CHICAGAI

Chicaga gaus dvi stambias Aleksandro Calder skulptūras, kurios visuomenei bus atidarytos spalio 25 d. Calder yra laikomas vienu pajėgiausių JAV skulptorių, nors dabar jis jau sulaukęs 76 m. Viena jo skulptūra bus lauke prie naujų Federalinių rūmų, kita, judanti, bus Sears dangoraižio salėj.

TUPAMARŲ PAGROBTOJO ATSIMINIMAI

Jungtinių Tautų maisto ir žemdirbystės organizacijos užangažuotas, amerikietis dr. Claude Fly buvo išvykęs į Urugvajų ištirti ir to krašto vyriausybei nurodyti, kokie to krašto žemės ūkyje pagerinimai būtų naudingi ir kaip jie galėtų geriau savo krašto vandenis sunaudoti.

Urugvajuje jis buvo pagrobtas marksistų teroristų tupamarų ir net 208 dienas išlaikytas rūsyse, net uždarytas į vielų narvą, nematydamas saulės, nežinodamas, kada diena, kada naktis, nuolat būdamas pavojuje būti nužudytas. Slėptuvėje du kartu slapta buvo aplankę jį raudonieji užsienio laikraštininkai ir padarė pasikalbėjimą. Jis buvo laikomas rūsyje, kur tupamarai buvo sunešę apie ketvirčio milijono pagrobtų brangenybių — aukso apyrankių, žiedų ir kitų.

Jį saugojo pakaitomis vyrai ir moterys teroristai, galvas apsidengę maišais su skylutėmis akims ir burnai — vis slėpdami savo veidus, kad niekada negalėtų jų atpažinti. Vienu metu į tą pačią slėptuvę buvo atgabentas ir tupamarų pagrobtasis Brazilijos konsulas Aloyzas Dias Gomide. Jis po kai kurio laiko buvo išleistas už tupamarų išreikalautus vaduotpinigius.

Amerikietį dr. Fly teroristų tupamarų nelaisvėje, pergyvenant mirtiną pavojų ir didelę įtampą, ištiko širdies ataka. Tik tada tupamarai nugabeno jį į ligoninę ir paleido.

Atgavęs laisvę ir grįžęs į JAV, dr. Fly parašė knygą "No Hope But God" (išleido Hawthorn Books, Inc., New Yorke, 220 psl., kaina 4 dol. 95 ct.). Čia jis smulkiai nupasakojo savo pagrobimą, sunkius pergyvenimus teroristų slėptuvėje, pagaliau — išėjimą į laisvę. Net 7 mėnesius tupamarų kalinamas, jis paguodos ir stiprybės rado maldoje, tikėjime, Šv. Rašto skaityme. Net ir šios knygos žymi dalis paskirta nusakyti jo augantiems religiniams išgyvenimams, jo sudarytomis, remiantis Naujuoju Testamentu, taisyklėmis ką daryti, ko nedaryti, savo vidinį gyvenimą betvarkant. Kartu, kiek sąlygos leido patirtį, atskleidžia ir kas tie tupamarai. Knyga labai intriguojanti, skaitoma lengvai.

Pr.

SUSIJUNGĖ DU STAMBŪS LEIDĖJAI

Harcourt Brace Jovanovich ir Simon and Schuster leidyklos nutarė susijungti. Sutartis apima 8 mil. dol. turtą.

MOKSLAPINIGIAI STUDIJUOJANTIEMS MEDICINĄ

Amerikos medikų draugija (AMA) pradėjo duoti stipendijas studijuojantiems mediciną. Tam reikalui turima 480,000 dolerių. Pagrindinę sumą čia sudaro Milwaukės gyventojos Claros S. Sleyster įnašas — 380,000 dol. Šiemet jau paskirta 12 stipendijų baigiantiems mediciną studentams.

MIRĖ NOBELIO LAUREATAS

Fizikas James Chadwick, 1935 m. laimėjęs Nobelio premiją už neutrono atradimą, mirė Anglijoje, sulaukęs 82 m. amžiaus.

NEUŽMIRŠTAMAS TEOLOGAS

Vienas gabiausių teologų nepriklausomoje Lietuvoje buvo prof. prel. Blažiejus Česnys, 1929-1936 m. buvęs Vytauto Didžiojo universiteto prorektorius, dėstęs Kauno kunigų seminarijoje. Daugelis iš Lietuvos atvykusių kunigų yra buvę jo studentai. Šiemet sueina 30 m. nuo jo mirties. Mirė 1944 m. rugp. 1 d., turėdamas 60 m. amžiaus. Mirė savo tėviškėje Palūklaukio vienk., Luokės vl., Telšių apskr.

Studijas ėjo Petrapilio dvasinėje akademijoje ir Šveicarijos Friburge. Magistro laipsniui gauti parašė lyginamąją budizmo ir krikščionybės studiją. Kaip ypatingų gabumų žmogus, buvo pakviestas profesoriauti Petrapilio akademijoje (1911-1918), o vėliau dėstė Liublino katalikų universitete (1919-1921) dogmatinę teologiją, dogmų istoriją, sanskrito ir lietuvių kalbas. Įsikūrus Lietuvos universitetui, buvo atkviestas čia dėstyti. Nuo 1906 m. bendradarbiavo daugelyje lietuviškų laikaščių ir žurnalų. Atskirai išspausdinta "Krikščionybės nuopelnai mūsų tautai". Visuomenininkas. 1917 m. Petrapilio seime vadovavo Katalikų liaudies frakcijai. Buvo labai socialus, kas jam atimdavo daug laiko ir sutrukdė giliau moksliniame darbe reikštis.

ASTRONOMAI STEBĖJO ŽVAIGŽDĖS MIRIMĄ

Lick observatorijos astronomai Californijoje paliudijo mirimą FG Sagitta žvaigždės, esančios už 8,000 šviesmečių nuo žemės. Ta žvaigždė 1950 m. dar turėjo 50,000 laipsnių karščio, o dabar — tik 5,000. Pirma ji buvo dukart didesnė už saulę, o dabar pasidarė 1,000 kartų mažesnė. Su 120 colių teleskopu astronomai susekė tos žvaigždės paviršiuje atsiradusius barį, ufrontijų, utrijų, lantaną, kas rodo, kad žvaigždėje vandenilio atsargos jau beveik išsemtos.

Astronomas R. Kraft, Californijos universiteto profesorius, pramato, kad dar po 75,000 metų ta žvaigždė susmuks į kamuolį, mažai kuo didesnį už mūsų Žemę.

PRANCŪZŲ POETUI HARVARDO DOKTORATAS UŽ SOCIALINES PASTANGAS

Brazilijos arkivyskupas Helder Kamara, visame pasaulyje pagarsėjęs kovotojas už socialinį teisingumą, susilaukė specialaus Harvardo universiteto pagerbimo: teisių garbės doktorato. Pagerbimo akte sakoma, kad jis yra "nenuilstantis kovotojas prieš neturtą ir neteisybę, uolus krikščionijos vadas, nešas gyvenimą ir viltį prispaustiesiems ir nugalėtiesiems".

VIETNAMIEČIŲ STUDENTŲ SUVAŽIAVIMAS

Vietnamo katalikų studentų sąjunga Amerikoje šaukia savo suvažiavimą rugp. 23-28 d. Worchestery, Assumption kolegijos patalpose. Jie nori apsvarstyti dabartinę padėti Vietname ir pasitarti, ką jie turėtų daryti savo tėvynės labui.

KOLEGIJA KURTIEMS

Washingtone veikia speciali kolegija kurtiems ir apskritai turintiems klausos trūkumus. Kun. Ch. J. Murphy, darbavęsis Milton, Mass., susekęs, kad jis netenka klausos, nuvyko į tą kolegiją ir gavo magistro laipsnį. Jis labai gerai išmoko susikalbėti rankų ženklais.

SESELĖ — MEDICINOS DAKTARĖ

Sesuo Mary Swaykus, 28 m., Gailestingumo Motinos vienuolė, gavo medicinos daktarės laipsnį. Atlikus praktiką Herper ligoninėje, Detroite, vyks darbuotis tarp neturtingųjų apalačų Kentucky valstijoje.

EKSKURSIJOS Į LIETUVĄ

Išvyksta: lapkričio 22 dieną (Vilnius, Leningradas) — grįžta — lapkričio 30 dieną

KAINA TIK $625.00

Dar yra likusių vietų sekančiose grupėse:

SPALIO 2 ir GRUODŽIO 20 d.

Šios grupės lankysis Leningrade, Vilniuje, Rygoje ir Helsinkyje.
Jungtis prie ekskursijų galima BOSTONE ir NEW YORKE

GRUPĖSE DALYVIŲ SKAICIUS RIBOTAS — NESIVĖLUOKITE!

Smulkesnių žinių ir registracijos reikalu kreipkitės į

TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE
393 West Broadway, P.O. Box 116
SOUTH BOSTON, MASS. 02127
TEL. (617) 268-8764
Savininkė: Aldona Adomonienė
(Air fares subject to changes)

Laidotuvių Direktoriai
MAŽEIKA & EVANS
6845 SOUTH WESTERN AVENUE
TRYS MODERNIŠKOS
AIR-CONDITIONED KOPLYČIOS
MAŠINOMS VIETA
REpublic 7-8600 REpublic 7-8601

FRANK'S TV and RADIO, INC.
RADIO IR STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS
3240 SO HALSTED STREET TEL. — CA 5-7252
DIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS APARATŲ
SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

DAŽAU
LANGUS BEI GARAŽUS
IŠ LAUKO
Nebrangiai
436-7041

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MĖGĖJAMS
Daug sutaupysite pirkdami čia įvairių firmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Plinai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmad ir ketvirtad. vakarais iki 9 val.
3314 West 63rd Street
Tel. PRospect 6-8998
Chicago, Illinois, 60629

Cosmos Parcels Express Corp.
Licensed by VNESHPOSYLTORG
Geral pažįstama firma, kuri, per daugelį metų skubiai ir tiksliai patarnauja savo skaitlingą klijentūrą, siunčiant
DOVANAS-SIUNTINIUS Į LIETUVĄ, LATVIJĄ, ESTONIJĄ, UKRAINIJĄ ir t. t.
GAVĖJAS NIEKO NEMOKA.
TŪKSTANČIAI KLIJENTŲ PATENKINTI.
VISI SIUNTINIAI APDRAUSTI.
GARANTUOTAS SKUBUS IR TIKSLUS PRISTATYMAS.
Visuose mūsų skyriuose rasite didelį kiekį įvairių aukštos kokybės prekių prieinamomis kainomis.
COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
affiliated with PODAROGIFTS, INC.
priima užsakymus dovanų pažymėjimams, automobiliams, šaldytuvams, televizijų aparatams, radijo tranzistoriams, magnetofonams (tape recorders) ir daug kitiems dalykams, taip pat BUTAMS savo giminėms ir draugams gyvenantiems Lietuvoje ir Sovietų Sąjungoje.
Informacijų ir nemokamų katalogų prašykit mūsų vyriausioje įstaigoje ir visuose mūsų skyriuose.
COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
488 MADISON AVENUE
(tarp 51 ir 52 g-vės)
Floor 21st
NEW YORK, N. Y. 10022
Tel.: (212) 758-1150/1

SKYRIAI:

NEW YORK, N. Y. 10003, 45 Second Avenue	Tel.: AL 4-54566
NEW YORK, N. Y. 10011, 135 W. 14th Street	CH 3-2583
SO. BOSTON, Mass. 02127, 389 West Broadway	268-0068
BUFFALO, N. Y. 14206, 332 Fillmore Avenue	TL 6-2674
CHICAGO, Ill. 60622, 2222 West Chicago Avenue	BR 8-6966
CHICAGO, Ill. 60629, 2501 West 69 St.	WA 5-2737
CLEVELAND, Ohio 44134, 5879 State Road	884-1738
FORT WAYNE, Ind. 46808, 1807 Beimeke Rd.	Tel. 432-5402
IRVINGTON, N. J. 07111, 762 Springfield Avenue	ES 2-4685
GRAND RAPIDS, Mich. 49504, 636-38 Bridge St. N. W.	GL 8-2256
HAMTRAMCK, Mich. 48212, 11333 Jos. Campau Ave.	365-5255
HARTFORD, Conn. 06106, 518 Park St.	246-9473
LAKEWOOD, N. J. 08701, 241 Fourth St.	FO 3-8569
LOS ANGELES, Calif. 90022, 960 S. Atlantic Blvd.	AN 1-2994
NEW HAVEN, Conn. 06511, 1329 Boulevard	LO 2-1446
NEWARK, N. J. 07106, 698 Sanford Avenue	373-8783
PASSAIC, N. J., 176 Market Street	GR 2-6387
PATERSON, N. J. 07505 — 60 Broadway	Tel. 345-2028
PHILADELPHIA, Pa. 19122, 1214 N. 5th St.	Tel. PO 3-4818
PHILADELPHIA, Pa. 19141 — 4925 Old York Rd.	Tel. GL 5-9586
PITTSBURGH, Pa. 15203, 1307 E. Carson Street	HU 1-2750
SAN FRANCISCO, Calif. 94115, 1828 Divisadero St.	FI 6-1571
WATERBURY, Conn., 905 Bank Street	PL 6-6766
WOODHAVEN, N. Y. 11421, 94-08 Jamaica Ave.	Tel. 441-4712
WORCESTER, Mass. 01610, 144 Millbury Street	SW 8-2868
IRVINGTON, N. J. 07111, 1082 Springfield Avenue	374-6446
YOUNGSTOWN, Ohio 44503, 309 W. Federal Street	RI 3-6440

EUDEIKIS
DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID
Laidotuvių Direktoriai
TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS
4330 South Californnia Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852
4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas YArds 7-1741

PETKUS
MARQUETTE FUNERAL HOME
—TĖVAS IR SŪNUS—
TRYS MODERNIŠKOS KOPLYČIOS
2533 West 71st St. — Telef. GRovehill 6-2345-4
1410 S. 50th Ave., Cicero TOwnhall 3-2108-09
AIKŠTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401

STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNUS
2314 W. 23rd PLACE Tel. VIrginia 7-6672
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
11023 Southwest Highway, Palos Hills, Ill. Tel. 974-4410

PETRAS BIELIONAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel: YArds 7-1138-39

VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE. CICERO ILL. Tel: OLympic 2-1003

STANDARD FEDERAL... FINANCIAL FRIEND OF THE FAMILY

7½% YEARLY CERTIFICATE ACCOUNTS* $5,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.90% on interest accumulated for 1 yr.
7% YEARLY CERTIFICATE ACCOUNTS* $1,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.35% on interest accumulated for 1 yr.
6¾% YEARLY CERTIFICATE ACCOUNTS* $1,000 Or More 30 Month Maturity YIELD INCREASES TO 7.08% on interest accumulated for 1 yr.
6½% YEARLY CERTIFICATE ACCOUNTS* $1,000 Or More 1 Year Maturity YIELD INCREASES TO 6.81% on interest accumulated for 1 yr.
5¾% YEARLY CERTIFICATE ACCOUNTS* $1,000 Or More 90 Day Maturity YIELD INCREASES TO 6.002% on interest accumulated for 1 yr.
5¼% YEARLY PASSBOOK SAVINGS Interest Paid to Date of Withdrawal YIELD INCREASES TO 5.39% on interest accumulated for 1 yr.
*A substantial interest penalty is required for early withdrawal.

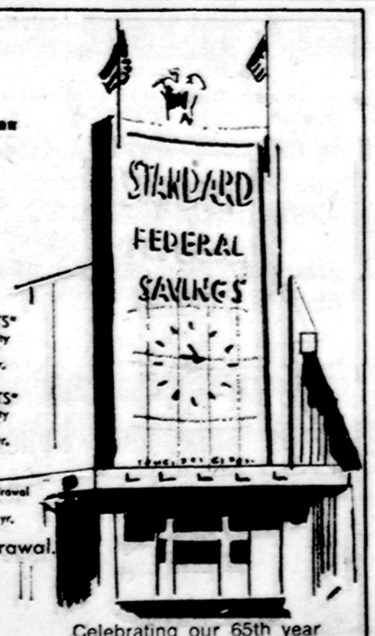

STANDARD FEDERAL SAVINGS
4192 Archer Avenue (at Sacramento)
Chicago, Illinois 60632 — 847-1140
Celebrating our 65th year
Assets over $200,000,000.00
Reserves over $18,000,000.00
Member Federal Savings and Loan Insurance Corporation

Lietuvos okupacinės priespaudos dokumentacija

JUOZAS PRUNSKIS

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika. Pogrindžio leidinys. Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; 1972 — 1973 m. Išleido L.K.Religinės šalpos rėmėjai, 6825 S. Talman Avenue, Chicago,Ill. 60629. Finansavo prelatas Juozas A. Karalius. Viršelis ir iliustracijos Pauliaus Jurkaus. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje 1974 m. Tiražas 5000 egz. Leidinys 336 psl., kaina minkštais viršeliais 2.50 dol., kietais — 3.50 dol.; gaunamas "Drauge".

•

Visoje kolonialinėje Sovietų imperijoje nė vienas kraštas gal neparodo tiek ryžto, gindamas pagrindiniausias žmogaus teises prieš brutaliosios diktatūros priespaudą, kaip lietuviai. Paskutiniu laikotarpiu itin stiprus balsas iš pavergtos tėvynės sklinda "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" lapais. Juos pogrindyje leisti reikia daug didesnio ryžto, drąsos ir rizikos, negu tai parodė knygnešiai. Caro priespaudoje dar vis buvo šiokia tokia teisinė santvarka, o dabartinėje okupacijoje žmogaus likimas pareina nuo partiečio tirono sauvalios, nesiskaitant su jokiomis žmoniškumo taisyklėmis.

Reikia karštai pasveikinti Liet. Kat. religinės šalpos rėmėjų sąjūdį, dabar išleidusį net septynis to pogrindžio kronikos numerius atskiru leidiniu: "Lietuvos katalikų Bažnyčios kronika".

Pagrindiniai turinio bruožai periodiką skaitantiems jau bus žinomi. Bet čia vienam rinkinyje turime tą stambiąją lietuvių tautos martiriologiją. Eilėj leidinių buvo nušviesta mūsų nelaimingųjų Sibiro tremtinių kruvinos kančios, o čia nors iš dalies suregistruojami pergyvenimai, kuriuos turėjo ir turi pakelti lietuviai tėvynėje, kai ten klasta ir jėga įsigalėjo okupantas, pats barbariškiausias, kokį tik istorija žino. Besklaidant šio leidinio lapus, prabėga pro mūsų akis įvykiai lyg ekrane, kaip kunigas, iš kurio atimtos patalpos, turi gyventi kieme palapinėje, kaip mirštančiam neleidžiama suilaukti paskutinės religinės paguodos, kaip griaunami antkapiai ir jų plytos panaudojamos tvartų statybai, kaip įtampą pergyvendamos tardomos motinos miršta ištiktos širdies smūgio, kaip vaikai verčiami kalbėti prieš savo švenčiausius įsitikinimus ir išdavinėti tuos, kuriuos jie gerbia, kaip métomi iš darbo už tikybinius veiksmus, kaip už kryžiaus pastatymą uždaromi į psictiatrinę ligoninę, kaip nuo vaikų krūtinių nuplėšiami kryželiai, kaip už padėtas prie Vytauto D. paminklo gėles studentai metami iš aukštųjų mokyklų....

Vargu ar dar yra koks nusikaltimas prieš žmogaus teises, kurio okupantai nebūtų padarę. Ir šiame leidiny taip gausiai viskas suregistruota. Ne taip sau suminėta, o paduodami vardai, datos, pažymimos vietos. Viskas tiksliai ir smulkmeningai. Tai dokumentinis leidinys, kurį reikia gerai įsiskaityti. Iš jo jaunimas ir studentai gali rašinius ir studijas rašyti, ką pergyvena jų bendraamžiai okupuotoje tėvynėje. Tai Lietuvos kankinių registracija, tai vaizdus mūsų tautos kryžiaus kelių su kruvinais pėdsakais atskleidimas išeivijos lietuviams, visam pasauliui ir visiems laikams — ilgiems dešimtmečiams ir šimtmečiams.

Pažymėtina, kad knyga labai rūpestingai išleista. Korektūros klaidų beveik nėra. Kiekvienas

Čia aptariamo leidinio viršelis, pieštas Pauliaus Jurkaus

kronikos numeris pradedamas dail. P. Jurkaus iliustracijomis,išpildytomis tautiniais, religinio liaudies meno motyvais. Taip pat ir viršelis. Leidinio įžangoje išvedama paralelė su ankstybesniais panašios rūšies, nors ne tokio žanro ir gal ne tokio gilaus raiškumo, leidiniais. Pabrėžiama, kad "kronikos laikotarpis organiškai išplaukė iš partizanų laikotarpio ir jį pratęsė", išryškinama, kad "LKB Kronika yra tautinės bei religinės gyvybės bei jos kovos apraiška". Čia juk randame taip gyvai perteiktus gilaus heroizmo faktus apie turėjusius pakelti naujųjų neronų tardymus, kalėjimus, kunigus Šeškevičių, Zdebskį, Bubnį; primenama ir Kalantos liepsnų auka.

Šis leidinys turėtų būti kiekvienuose lietuvio namuose šalia Naujojo Testamento, nes čia mūsų kankinamos tautos testamentas. Tėvai turėtų savo pauauguolius paprašyti garsiai visai šeimai ištraukas paskaityti. Jaunimo organizacijų veikloje ši kronika turėtų būti nagrinėjama. Reikia nulenkti galvą prieš didįjį mūsų mecenatą prel. J. A. Karalių, kuris ir šį leidinį finansavo, padarydamas jį labai prieinamą. Jokia tokio stambumo knyga taip pigiai nekainuoja.

Leidinio redagavimo rūpestingumą parodo prieš kiekvieno kronikos numerio pradžią duodamas to numerio turinys, o knygos gale sudaryta alfabetinė rodyklė asmenų ir vietų, kur persekiojimas dėl tikėjimo ir pasipriešinimas labiausiai pasireiškia. Paruoštas ir pavadinimų santrupų žodynėlis bei smulkus viso leidinio turinys. Leidiniui parinktas ryškus šriftas, kad malonu, nors graudu, skaityti.

Skinant šiam leidiniui platesnius kelius į pasaulį, būtų gerai, kad pažįstami jį dovanomis pasiųstų savo artimiesiems į Europą, Australiją, į Pietų Ameriką ir visur, kur tik yra mokančių lietuviškai skaityti. Girdėti, kad jau ruošiamos laidos ir kitomis kalbomis, ir tai labai sveikintinas pasiryžimas.

Nauji leidiniai

• **LOS BALTICOS OLVIDADOS, Joseph Ehret,** Buenos Aires, 1974 m. Ispaniškas vertimas iš ketvirto vokiško leidimo, išleisto Bazelyje, Šveicarijoje. Įžanga — Zeferino Juknevičiaus, Lietuvos Išlaisvinimo Centro Argentinoje pirmininko. Išleidimą parėmė prof. Balys Vitkus. Vertimas pasigėrėtinas. Pietų Amerikos standartinis išleidimas. Įdėtas taip pat autoriaus paveikslas.

• **LAIŠKAI LIETUVIAMS,** Religinės ir tautinės kultūros žurnalas, Nr. 7-8, liepa-rugpiūtis. Redaktorius kun. Juozas Vaišnys. cio Kuprio konkursą laimėjęs rašinys apie išeivijos išlikimo priemones, Antano L. Rubšio "Dievo Žodis ir Senasis Testamentas" straipsnio tęsinys. Br. Krištanavičius duoda aštuonioliktą skyrių Nepriklausomos Lietuvos jėzuitų istorijos ir P. Kleinotas apie Kristaus karius Kauno Jėzuitų gimnazijoje. Danguolė Sadūnaitė duoda pluoštą eilėraščių, J. Prunskis — pasikalbėjimą su Lojolos universiteto kancleriu. A. Paškus baigia psichologinę studiją apie sekso sumitinimą. Knygų skyriuje Eglė Juodvalkytė gana neatsakingai aptaria J. Švabaitės-Gylienės poezijos knygą "Septyni saulės patekėjimai". Laiškų Lietuviams adresas: 2345 West 56 St., Chicago, Ill., 60636.

• **DESECRATED SHRINES.** Chronicle of the Catholic Church in Lithuania. Nr. 7 Išleista Lietuvių Kunigų Vienybės, 64-14 56th Road, Maspeth, N. Y. 11378. Tai "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" 7 numerio leidinys anglų kalba su Lietuvos žemėlapiu teksto pirmam puslapy ir įžanga apie "kronikos" medžiagą. Leidinys naudotinas įvairiomis progomis, santykiaujant su angliškai kalbančia visuomene.

• **Arved Viirlaid. GRAVES WITHOUT CROSSES.** Translated from the Estonian by Ilse Lehiste. With a preface by The Rt. Hon. John G. Diefenbaker. Clarke, Irwin and Company Limited. Toronto — Vancouver — 1972.

Tai žymaus estų romanisto ir poeto autobiografinio pobūdžio romanas, vaizduojantis rusų okupacijos pradžią, karui baigiantis, Estijoje, vienos estų šeimos išgyvenimus bei jos pabėgimą laisvėn. Romanas išleistas stambaus formato knyga, 428 psl., kaina 9 dol. 50 centų.

Arved Viirlaid (gim. 1922 m. Estijoje) šiuo metu gyvena Toronte, Kanadoje, ir išeivijos estų literatūroje yra išskirtinis pasakojimo ir stiliaus meistras.Čia minimas jo romanas jau yra išverstas į visą eilę svetimų kalbų, kurių spaudoje susilaukė labai palankaus vertinimo, lyginant jį su Steinbecko, Hemingway, Remarque ir kitų didžiųjų knygomis.

• **KRIVULĖ, 1974 m. liepos mėn., Nr. 2 (13).** Leidžia Vakarų Europos Lietuvių Sielovada. Redaguoja kun. P. Celiešius, 8939 Bad Woerishofen, Kirchenstr. 5., W. Germany. Šis žurnalas išeina tris kartus metuose: kovo, liepos ir spalio mėnesiais. Čia minimas numeris yra 48 psl., gausiai iliustruotas, spausdintas saleziečių spaustuvėje, Romoje.

Duodama Popiežiaus Šventųjų Metų paskelbimo bula, atgailos sakramento naujos taisyklės, rašoma apie Vakarų Europos Lietuvių Sielovados suvažiavimą, apie lietuvių jaunimo suvažiavimuc, nepagailėta ir nuotraukomis išpuoštos kronikos.

• **ŠALTINIS, 1974 m. birželio mėn. Nr. 3.** Tikybinės ir tautinės minties žurnalas. Išeina kas antras mėnuo. Leidžia Šv. Kazimiero sąjunga ir marijonai. Redaguoja S. Matulis, MIC. Administruoja J. Dubickas. Prenumerata metams 1 sv. 50 p. arba 4 doleriai. Redakcijos ir administracijos adresas: 16 Hound Rd., West Bridgford, Nottingham NG2 6AH, England. Žurnale atsispindi ne vien Anglijos, bet ir kitų Europos kraštų lietuviškasis religinis bei kultūrinis gyvastingumas.

• **KULTŪROS ŽIDINIO DEDIKACIJA, 1974 vasario 10:** Iliustruota Brooklyno Kultūros Židinio, pastatyto tėvų pranciškonų ir aukotojų, atidarymo ir šventės programa su įvairiais sveikinimais, komitetų nuotraukomis ir skelbimais. Vieno laikotarpio dokumentinis leidinys.

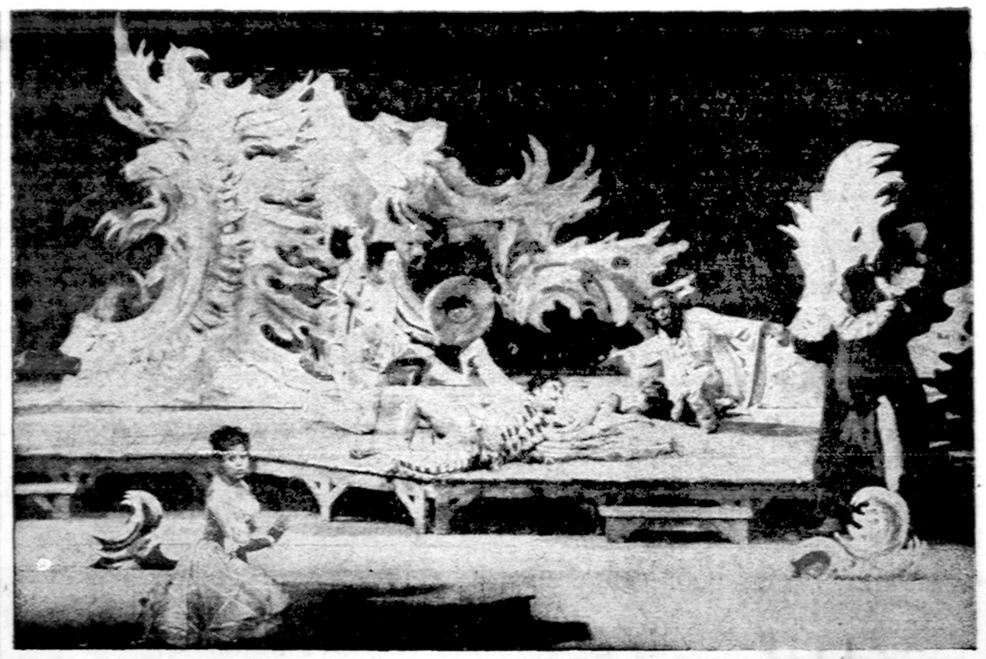

Klounai mėgina pralinksminti miegančią Ariadną.

Teatriniai laiškai iš Europos (5)

Klounai ir muzika Muencheno mėnesienoje

ALGIRDAS LANDSBERGIS

Iš Venecijos į Muencheną, tik šuolis per Alpes. Skrendame arlekino pėdsakais. (Gal tas deimanto pavidalo baltas lopas ant kalno viršūnės — jo pamesta drabužio skiautė). Dabar tikrai jį pasivysime!

Bet Muenchene, po Italijos apytuščiame ir ramutėliame prieš pasaulinių futbolo pirmenybių audrą, sužinome, kad Milaniškis Teatro Piccolo ką tik išvyko. Forza dėl Destino! (Expletives deleted). Telieka paimt Milano laikraštį ir skaityt apie naują Piccolo režisieriaus Griorgio Strehler'io pastatymą, Čechovo "Vyšnių sodą". Jisai sakosi nutaręs Čechovą — klasiką ne "fotografuot" bet "interpretuot". Scenovaizdžio esminė dalis buvusi balta kupola, kurioje, kaip ekrane, pasirodydavo personažų asmeniai "sodai" — jų vidinių pasaulių kristalizacijos. Kokia graži režisieriaus išmonė!

Muenchene teatriniam keliautojui netenka ilgai graužtis dėl išlieto Milano pieno. Tai teatrinis miestas, kurio gyventojai ne tik mėgsta linksmintis spalinės šventės palapinėse, bet ir teatrus lanko iš įpratimo. Miesto tėvai teatrui ypač dosnūs, daug dosnesni kaip Italijoje, kur daug talento ir maža pinigo. Žiūrovui nepaprastas gausus pasirinkimas, nuo bulvarinių komedijėlių iki klasikų bei naujausių pasaulinių dramos veikalų.

Bombų sugriautame ir po karo atstatytame valstybiniame teatre pakyla uždanga virš Richardo Strauss'o — Hugo von Hofmannstahl'io *Ariadne auf Naxos* (Ariadnos Naksos saloje). Turtuolio rūmuose ruošiamasi pastatyti jauno kompozitoriaus tragišką operą, *Ariadne auf Naxos*. Bet kadangi šeimininkas nenori savo svečių per daug nuliūdint, jisai pasamdo ir Comedia dell'arte juokdarius jiems pralinksminti. (O, likimo galia! Pasivijome arlekiną! Pamatysime Kolombiną!) Dar blogiau, kompozitoriaus panikai, šeimininkas nutaria tragiškąją operą ir komedijantų trupę rodyti vienu laiku. Tesusitvarko aktoriai kaip jie nori. Ir taip, po rečitatyvinės įžangos, prasideda tikrosios operos ilgas veiksmas. Savo vyro Tezejaus pamesta, Ariadna nyksta iš skausmo tuščioje saloje. Ją guodžia ir liūliuoja nimfos, o komedijantai stengiasi pralinksminti. Bet ji tegalvoja apie mirtį. Ir kai saloje pasirodo gražuolis dievaitis Bachas, ji palaiko jį seniai laukiuoju mirties pasiuntiniu. Kaip mite, ji pakyla su juo į dausas, nežinodama, kad jos ateityje ne mirtis, bet meilė.

Operos premjera įvyko 1912 metais, bet savo tema ir jos traktavimu ji jau priklauso moderniajam teatrui. Jos centre nebe pačios Ariadnos istorija, bet meno ir gyvenimo santykis. Kaip ir daugelyje modernių dramų, meno kūrinys svarsto save, savąjį vyksmą. Strauss'o muzika šiai operai dažnai lyginta su Mozarto. Ir tikrai, ji pasiekia nežemiško vaiskumo. Bet čia ir yra jos pavojus. Jos besiklausydamas, vis tiek negali nepastebėti, kad Bacha dainuojantis tenoras dėvi gorsetą, kad Comedia dell'Arte juokdariai visgi nėra tikrieji arlekinai ir kolombinos, o ribotų vaidybinių sugebėjimų operos dainininkai, nuduodantys italų komediantus. Ir muzikai įgaunant metafizinio spindesio, kylant į erdves kaip Bachui su Ariadna, operos kūnas — aktoriai, butaforija, scenovaizdis — ir solidus, tačiau be ypatingo įkvėpimo ar išradingumo pastatymas lieka prirakinti prie žemės.

Vietinius klounus randu kitame, netikėtame spektaklyje. "Kammerspiele" teatre statoma Neil Simorio, beveik vienintelio dabartinio Broadwayaus linksmų ir gerai amatininkiškai sunarstytų pjesių kepėjo komedija "The Sunshine Boys", vokiškame vertime pavirtusi į "Sonny Boys". Pati komedija paviršutiniška, bet du veteranai aktoriai, Heinz Ruehmann ir Paul Verhoeven, ją paverčia vaidybiniu perliuku. Tekstas nebesvarbu — du meistrai atiduoda publikai save, savo per pusę šimtmečio praktikos sukauptą ir išdailintą sugebėjimą. Kaip du virtuozai smuikininkai, jie arčiau priartina vaidybą prie muzikos negu operos dainininkai.

Muencheno naktyje mėnulio pilnatis primena išbalusį klouno veidą-kaukę, jam stebint Ariadną, kylančią į dangų. Taip, komedijos paskirtis likti žemėje, nepamiršti žemiškų ribų. Juk graikų dievas Komus, davęs vardą komedijai, rūpinosi vaisingumu ir pusiausvyra visuose daiktuose. Rytoj eilė tragedijos mūzai — Muencheno Residenz teatro repertuare Goethe's "Faustas".

Heinz Ruehmann ir Paul Verhoeven — "Sonny Boys"

Muencheno Valstybinis teatras 1943 m.

Šiandien atstatytas Muencheno Valstybinis teatras.